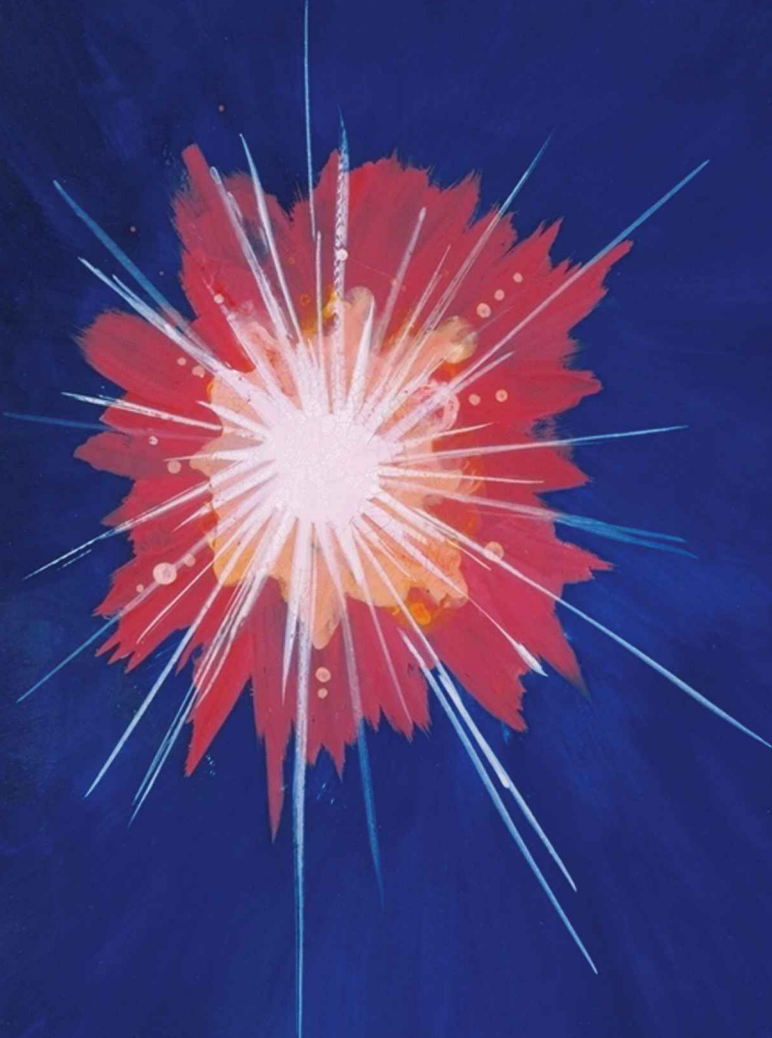

Ang Gigikanan sa Tawhanong Kinabuhi

R. B. THIEME, JR.

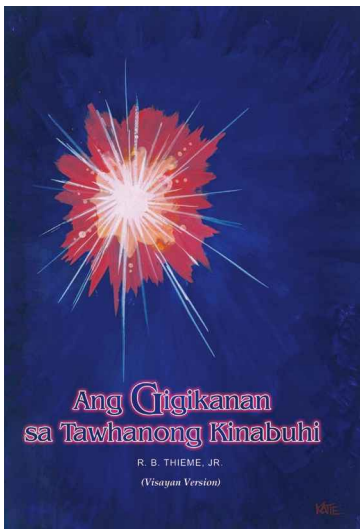
(Visayan Version)

KATE

With permission of R. B. Thieme, Jr., Bible Ministries,
this publication is distributed in the Philippines
by Grace Logos Support Philippines, Inc.,
without charge or obligation.

For more information text or call:
*(Gihatag pinaagi sa GLSP nga walay bayad o obligasyon.
Para sa dugang pang kasayuran text o tawag:)*
Globe: 0906-347-9830
Smart: 0946-142-7563

The electronic version of this book can be read or downloaded
through the Internet address <https://www.gracelsp.ph>.
*(Ang elektroniko nga bersiyon niini nga libro mahimong mabasa o mabalhin ang datos
pinaagi sa Internet adres nga <https://www.gracelsp.ph>.)*

Ang desinyo sa hapin nagahulagway sa kidlap
o ginhawa sa kalagnong kinabuhi nga gihatag
sa Dios.

Unya ang GINOONG Dios miporma og
tawo sa abog gikan sa yuta, ug mihuyup
sa iyang lungag sa ilong ang ginhawa
sa kinabuhi; ug ang tawo nahimong usa
ka buhing linalang.

Genesis 2:7

ANG GIGIKANAN SA TAWHANONG KINABUHI

R. B. THIEME, JR.

R. B. THIEME, JR., BIBLE MINISTRIES
HOUSTON, TEXAS

PINANSIYAL NGA PALISIYA

Walay bayad para sa bisan unsa nga materyal gikan sa R. B. Thieme, Jr., Bible Ministries. Si kinsa kadtong nagtinguha og pagtudlo sa Bibliya makaangkon sa among [English] mga publikasyon, DVDs, ug MP3 CDs nga walay obligasyon. Ang Dios naghatag og doktrina sa Bibliya. Kami nanghinaot sa pagpadayag sa Iyang grasya.

Ang R. B. Thieme, Jr., Bible Ministries maoy usa ka ministeryo sa grasya ug naglihok sa katibuk-an diha sa boluntaryong mga kontribusyon. Walay listahan sa presyo para sa bisan unsa sa among mga materyal. Walay kwarta nga gipangayo. Kon ang pagkamapasalamaton para sa Pulong sa Dios nagdasig sa usa ka magtotoo sa paghatag, siya adunay pribilehiyo sa pagpaambit ngadto sa pagpakaylap sa doktrina sa Bibliya.

Orihinal nga naimprinta isip *THE ORIGIN OF HUMAN LIFE* niadtong tuig 1992 ug 1994 ni R. B. Thieme, Jr. Unang edisyon napatik niadtong 1992. Ikaduhang edisyon napatik niadtong 1994. Ikatulong impresyon 2010.

Kini nga basahon napatik gikan sa mga pakigpulong ug wa-imantala nga mga sinulat ni R. B. Thieme, Jr.

Sa pag-order niini nga libro sa English, kontaka:
R. B. Thieme, Jr., Bible Ministries
P.O. Box 460829, Houston, Texas 77056-8829
www.rbthieme.org

Walay bahin niining publikasyon nga ipasanay o ipadala sa bisan unsang porma o sa bisan unsang pamaagi, elektroniko o mekanikal, lakip na ang seroks, rekord, o sa bisan unsang sistema sa pagtipig ug pag-abli sa impormasyon, nga walay nakasulat nga pagtugot gikan sa tigmantala.

Ang Kasulatan gikuha gikan sa *THE ORIGIN OF HUMAN LIFE* nga libro mismo og gihubad sa Binisaya.

Napatik sa Tagbilaran City, Bohol, Philippines, 2017.

Gihubad ngadto sa Binisaya nga pinulongan ni Jerome L. Salutan.
Gitan-aw pagbalik nila ni Amado D. Carejo, David C. Vicoy ug Raflyn H. Salutan.
Gipatik nga may pagtugot sa R. B. Thieme, Jr., Bible Ministries.

Pahinungud

Ngadto ni Val Davajan, M.D.
Propesor sa Obstetrics ug Gynecology
University of Southern California School of Medicine

Sa pag-ila para sa usa ka tibuuk-kinabuhi nga panaghigala, alimyonsamgapaghandum, pasibotsamentalidad, kahalangdon diha sa medisina nga propesyon, pagkamapaagihon sa mga idiya, kamaya diha sa pangisip, pagkamadayganon diha sa tuki nga sinulat, matuud diha sa paghatag-bili, ug ang iyang waypagkompromiso nga pagkamatinumanon ngadto sa Pulong sa Dios!

Isip usa sa nag-unang mga batid sa kalibutan diha sa pagkamabinhion, si Dr. Davajan nakatampo og dako sa pagpatin-aw sa akong teyolohiyanhong posisyon diha niini nga labing hinungdanon nga bibliyanhong hilisgutan, ug ako mapasalamaton para sa iyang sa medisina kabatid.

Ex principiis nascitur probabilitas; ex factis vero veritas.

(Gikan sa mga prinsipyo migumikan ang kalagmitan, apan ang kamatuuran makuha lamang gikan sa mga tinuud.)

Robert B. Thieme, Jr.

Mga Sulud

Pahinungud	iii
Pasiuna.	vii
Ang Pagbuhat sa Unang Tawhanong Kinabuhi	4
Ang Kalihukan sa Pagbuhat	4
Ang Sundanan sa Pagbuhat	9
Ang mga Kategoriya sa Kinabuhi	10
Pagbuhat sa wala pa ang Pagkalaglag	10
Pagbuhat human sa Pagkalaglag	11
Dios Nagapadayon sa Pagbuhat og Tawhanong Kinabuhi	13
Makasaysayanong mga Pag-aninaw sa Kalag	18
Traducianism	19
Creationism	20
Creationism Gipatin-aw	21
Ang Zygote nga Prinsipyo	22
Pormat nga Kalag	26
Dios Dili ang Tagmugna sa Sala.	27
Ang mga Utlanan sa Tawhanong Kinabuhi.	32
Ang Hebreyong Pangdugtongan nga <i>Min</i>	36
Paagi Paggamit ni Job	36
Paagi Paggamit ni David	37
Paagi Paggamit ni Isaiah	40

Ang Griyegong Pangdugtongan nga <i>Ek</i>	44
Duha ka mga Pagkatawo—Ang Katangdian sa Juan 3	46
Wahisabti nga mga Yugto.	50
Mga Salmo 139:13	51
Jeremiah 1:5	53
Lukas 1:15.	56
Lukas 1:41.	58
Lukas 11:27-28	61
Exodo 21:22-25.	64
Tawhanong Kinabuhi ngadto sa Waykatapusang Kinabuhi	67
Kalugpongan	70
Timan-anan sa Kasulatan.	75
Timan-anan sa Hilisgutan.	79

Pasiuna

Sa dili pa ikaw magsugod sa imong pagtoon sa Bibliya, kon ikaw usa ka magtotoo diha ni Ginoong Jesu-Kristo, siguroha nga ikaw nakahingalan sa imong mga sala sa pribado ngadto sa Dios nga Amahan.

Kon kita mosugid sa atong [nahibaloan] mga sala, Siya matinumanon ug matarong sa pagpasaylo kanato sa atong [nahibaloan] mga sala ug sa paghinlo kanato gikan sa tanang [wanahibaloan, o nahakalimtan nga mga sala] dipagkamatarong.
(1 Juan 1:9)

Ikaw dihadiha mosulud sa fellowship uban sa Dios, napuno sa Balaang Espiritu, ug andam na sa pagkat-on og doktrina sa Bibliya gikan sa Pulong sa Dios.

“Ang Dios espiritu, ug kadtong kinsa nga magsimba Kaniya kinahanglang magsimba diha sa [ang pagpuno sa] espiritu ug [bibliyanhon] kamatuuran.”
(Juan 4:24)

Kon ikaw wala gayud sa personal nga mitoo diha ni Ginoong Jesu-Kristo ingon nga imong Manluluwas, ang isyu dili ang paghingalan sa imong mga sala. Ang isyu mao ang pagtoo lamang diha ni Kristo lamang.

“Siya kinsa nagatoo diha sa Anak adunay waykatapusang kinabuhi; apan siya kinsa wala nagatuman [ang mando sa pagtoo diha] sa Anak dili makakita og kinabuhi, apan ang kaligutgut sa Dios nagapabilin diha kaniya.” (Juan 3:36)

ANG PULONG SA DIOS buhi ug gamhanan, mashait kay sa bisan unsang duhay-sulab nga espada, naglagbas bisan ngadto sa nagbahing nagpabulag sa kalag ug sa espiritu, ug sa mga lutahan ug sa kinauyokan, ug maoy usa ka kritiko sa mga hunahuna ug mga tinguha sa kasingkasing. (Mga Hebreohanon 4:12)

Ang tanang Kasulatan gininhawa-sa-Dios, ug maganansiya-hon para sa doktrina, para sa pagbadlong, para sa koreksiyon, para sa instruksiyon diha sa pagkamatarong; nga ang tawo sa Dios mamahimong hamtong, sa hingpit gisangkapan ngadto sa tanan nga maayong mga buhat. (2 Timoteo 3:16-17)

Pagtoon sa pagpakita sa imong-kaugalingon nga aprobado ngadto sa Dios, usa ka trabahador nga kinahanglang dili maulaw, sa hustong nagbahin sa pulong sa kamatuuran. (2 Timoteo 2:15)

Ang Gigikanan sa Tawhanong Kinabuhi

GIUNSA PAGSUGOD ANG TAWHANONG KINABUHI? Giunsa paglalang ang tawhanong kaliwatan? Ang pangutana midagkot og debati sulud sa mga siglo diha sa pagpangita sa pag-sulbad sa misteryo. Daghang mga siyentipiko ang mipasiugda sa pangagpas nga ang kinabuhi malagmit misugod gikan sa mga molekula nga miporma og samag-DNA nga materyal nga milambo ngadto sa katawhan. Sila nagtoo sa kemikal nga mga elemento nga sa kinaugalingong mihiusa sa pagmugna og usa ka kidlap sa kinabuhi. Ang kinabuhi ba mahitabo gikan sa usa ka hugpong sa sinalagmang panghitabo diin ang matimatikanhong kalagmitan sa paghitabo maoy sa tinuud wala?¹ Ug uban sa maong ditino nga naggumikan sa siyentipikong herarkiya sa atong katilingban, unsa man ang *imong* toohan?

Ang pagkamakuti ug panag-uyon sa kinaiyahan, ang dika-toohan nga kasibo ug pagkamakikalibutanon sa tawhanong

1. Kini nga pangutana maoy giduso ngadto ni Sir Fred Hoyle, pangulo sa Royal Astronomical Society, ug Chandra Wickramasinghe, Tagasiya sa Mathematics-Astronomy Department sa University College didto sa Cardiff, Wales, diha sa usa ka mantalaang pakighisgot. Ang duha ka mga makinaadmanon mitubag sa mapahimug-aton og dili! Tan-awa "Two Astronomers Blast Darwinism, Ooze Idea," *Richmond Times-Dispatch*, 12 December 1982, sec. A, p. 9.

hunahuna ug lawas magkinahanglan sa usa ka Magbubuhat ug Tigdesinyo. Ang desinyo ug kahusay magbutyag sa usa ka unang hinungdan para sa kinabuhi, usa ka Kaalam ug Kabubuton sa likud sa talagsaong proseso sa pagbuhat sa tanang mga porma sa biyolohiyanhong kinabuhi.

Kay sukad sa pagbuhat sa kalibutan ang Iyang dimakitang mga hiyas, Iyang waykatapusang gahum ug divine nga kinaiya, sa tin-aw nakit-an, nasabtan pinaagi sa unsa ang gihimo. (Mga Taga-Roma 1:20a)²

Ang kaambong sa pagbuhat sa tin-aw nagatudlo ngadto sa dilimitadong gahum ug labawng-maayo nga mga hiyas sa Dios isip ang Tigdesinyo.

Ang Bibliya sa tataw nagatino nga ang Dios mao ang Usa kinsa mibuhat dili lamang “sa kalangitan ug sa kalibutan” (Genesis 1:1) apan sa tanang kinabuhi sa kalibutan (Genesis 1:11-12, 20-31). Ang tawhanong kinabuhi mao ang kinatas-an sa pagbuhat sa Dios.

Unya ang Dios miingon, “Kita maghimo og tawo diha sa Atong imahen, sumala sa Atong pagkasama; ug tugoti sila nga magdumala labaw sa isda sa dagat ug labaw sa kalanggaman sa langit ug labaw sa kabakahan ug labaw sa tibuuk kalibutan, ug labaw sa matag nagkamang nga butang nga nagakamang diha sa kalibutan.” (Genesis 1:26)

Apan ang panagbangi nagakutaw libot sa kinatas-ang pagbu-

2. Ang tanang mga Kasulatan niini nga libro maoy gikutlo gikan sa New American Standard Bible (NASB). Ang sinanggaang komentaryo nagapadayag sa pagpalapad sa NASB nga paghubad nga gitudlo diha sa Bibliya nga klase nga mga pakigpulong (anaa diha sa [English] MP3 CD gikan sa R. B. Thieme, Jr., Bible Ministries, Houston, Texas).

hat sa Dios. Ang Dios mibuhat sa unang lalaki ug babaye, sa perpektong giporma, nga walay sa pisiko nga depekto o sala, mibutang kanila diha sa maayo kaayong kalikupan, ug mimando kanila sa “pagmabungahon ug pagpadaghan” (Genesis 1:27-28). Ang katawhan gisugo sa pagpasanay sa iyang-kaugalingon. Giunsa man sa tawhanong kinabuhi sa pagpasanay? Gisangkap ba sa Dios ang inisyal nga kidlap sa kinabuhi ug unya mipiyal sa pagpadayon niana nga kinabuhi ngadto sa katawhan? O, ang Dios ba mihuyup sa “ginhawa sa kinabuhi” (Genesis 2:7) ngadto sa matag tawhanong linalang? Kon sa ingon niana, kanus-a nagasugod ang tawhanong kinabuhi?

Ortodoxa nga Kristohanong teyolohiya nagatanyag og duha ka mga tunghaan sa pangatarungan nga nagpatin-aw sa pagbuhat sa tawhanong kinabuhi sunud ngadto sa orihinal nga pagbuhat ni Adan ug sa babaye.³ Traducianism ug Creationism. Ang Traducianism nagabaton nga ang kalag, ang dimateryal nga bahin sa katawhan, ingon usab ang tawhanong lawas maggumikan *isip tigpataliwala* sa pagpasanay; ang Creationism nagamatuud nga usa ka bag-ong tawhanon nga kalag maoy gibuhat sa Dios *dihadiha* sa pagpanamkon, atol sa pagmabdos, o sa pagkatawo sa matag usa.⁴ Ang duha ka mga tunghaan adunay paghiuna ug pagbulig sa katibuk-an sa tanang bahin sa kasaysayan sa Simbahan. Apan kinsang posisyon ang labi pang haduul nga nagapadayag sa bibliyanhong katin-awan sa gigikanan sa tawhanong kinabuhi?

3. Ang babaye wala gitawag og “Eba” hangtod si Adan mihingalan kaniya og “ang inahan sa tanan nga buhi” (Genesis 3:20).

4. *Isip tigpataliwala* nga pagbuhat nagapasabut nga ang Dios nagaporma sa katawhan, naglakip sa kalag, pinaagi sa usa ka nakataliwalang ahensiya—ang tawhanon nga masanayong sistema. Si Adan ug ang babaye lamang maoy sa dimakitang gahum gibuhat sa Dios. Tanang sunud nga tawhanong mga binuhat maoy gipasanay sa natural nga paagi. *Dihadiha* nga pagbuhat nagaila sa matag usa nga kalag ingon sa utangan sa iyang gigikanan ngadto sa usa ka laktod nga mamugnaong lihok sa Dios. Tan-awa sa Louis Berkhof, *Systematic Theology* (Grand Rapids, Michigan: William B. Eerdmans Publishing Company, 1941; patik pag-usab ed. 1982), 196-201.

ANG PAGBUHAT SA UNANG TAWHANONG KINABUHI

Ang Kalihukan sa Pagbuhat

Ang Genesis mga kapitulo 1 ug 2 may sulud nga upat ka Hebreyong mga punglihok nga maglarawan sa kalihukan sa Dios sa pagbuhat sa orihinal nga tawhanong kinabuhi.

1. (*Bara*) nagakahulugan og “sa pagbuhat,” sa paghimo og usa ka butang “gikan sa wala,” *ex nihilo* sa Latin. Ang *bara* makit-an diha sa tulo ka mga bersikulo sa Genesis 1. Matag paagi paggamit nagapadayag og usa ka kinahanglanon nga mamugnaong lihok sa Dios: Siya mihimo sa waykinabuhi nga butang gikan sa wala diha kaniadto nga materyal sa dihang Siya mibuhat sa kalangitan ug sa kalibutan (Genesis 1:1), ug Siya misangkap og kinabuhi ngadto sa mga mananap (Genesis 1:21) ug katawhan (Genesis 1:27) diin walay kinabuhi sa kanhiay nga anaa.

Ug ang Dios mibuhat sa [*bara*] tawo diha sa iyang kaugalingong imahen, diha sa imahen sa Dios Siya mibuhat [*bara*] kaniya; lalaki ug babaye Siya mibuhat [*bara*] kanila. (Genesis 1:27)

2. Bisan pa ang tawhanong kinabuhi ni Adan gibuhat gikan sa wala, ang iyang lawas (*yatsar*), “giporma” gikan sa abog, usa ka anaa na nga materyal. Kining ikaduha nga punglihok, makita diha sa Genesis 2:7, nagapasabut ngadto sa divine nga pagkaporma sa lalaki nga lawas isip usa ka biyolohiyanghong buhi nga organismo.

Unya ang GINOONG Dios miporma [*yatsar*] sa

tawo [biyolohiyanhong kinabuhi] sa abog gikan sa yuta. (Genesis 2:7a)

Ang biyolohiyanhong kinabuhi anaa sa tanang mga selyula sa lawas ug nagasangkap sa mga kalihukan nga gikinahanglan sa paglahutay sa buhing materyal. Ang biyolohiyanhong kinabuhi maoy materyal ug wala nagalakip og usa ka tawhanong kalag, nga maoy dimateryal. Busa, ang biyolohiyanhong kinabuhi mismo *dili* tawhanong kinabuhi. Sa panagtangdi ang *bara* nagahulagway sa kinabuhi sa katawhan isip usa ka kompleto ug talagsaon nga pagbuhat nga wala gayud sa una maanaa, “gibuhat . . . diha sa imahen sa Dios.”

3. (*Asah*), gigamit sa Genesis 1:26, nagakahulugan og “sa paghimo” o paggama og usa ka butang subay sa usa ka sundanan.

Unya ang Dios miingon, “Kita maghimo (*asah*) og tawo diha sa Atong imahen pinasubay sa Atong pagkasama.” (Genesis 1:26a)

Ang sundanan nga ang Dios misunud sa paghimo og tawo mao ang Iyang-kaugalingon, “diha sa atong imahen,” (*betselem*), ug “pagkasama.” Unsa man kini nga imahen? Sa Hebreyo nga paagi paggamit karon ang “imahen” nagapasabut ngadto sa usa ka espirituhanon imbis nga usa ka lawasnong hulad. Ang kahulugan sa karaang teksto sa bersikulo 26 maoy pareho kon dili man managsama sa modernong paagi paggamit.⁵ Ang *betselem* nagapaila og dili usa ka sa pisiko, makitang katukuran apan sa usa ka “malarawanong imahen.” Ang katawhan wala gibuhat isip usa ka kopya sa Dios, usa

5. U. Cassuto, *A Commentary on the Book of Genesis*, trans. Israel Abrahams (Jerusalem: Magnes Press, The Hebrew University, 1978), 1:56.

ka mapasipad-anong hunahuna, apan diha sa iyang malarawanong imahen. Ang malarawanong imahen nagahulagway sa usa ka butang nga dimakita apan tinuud.

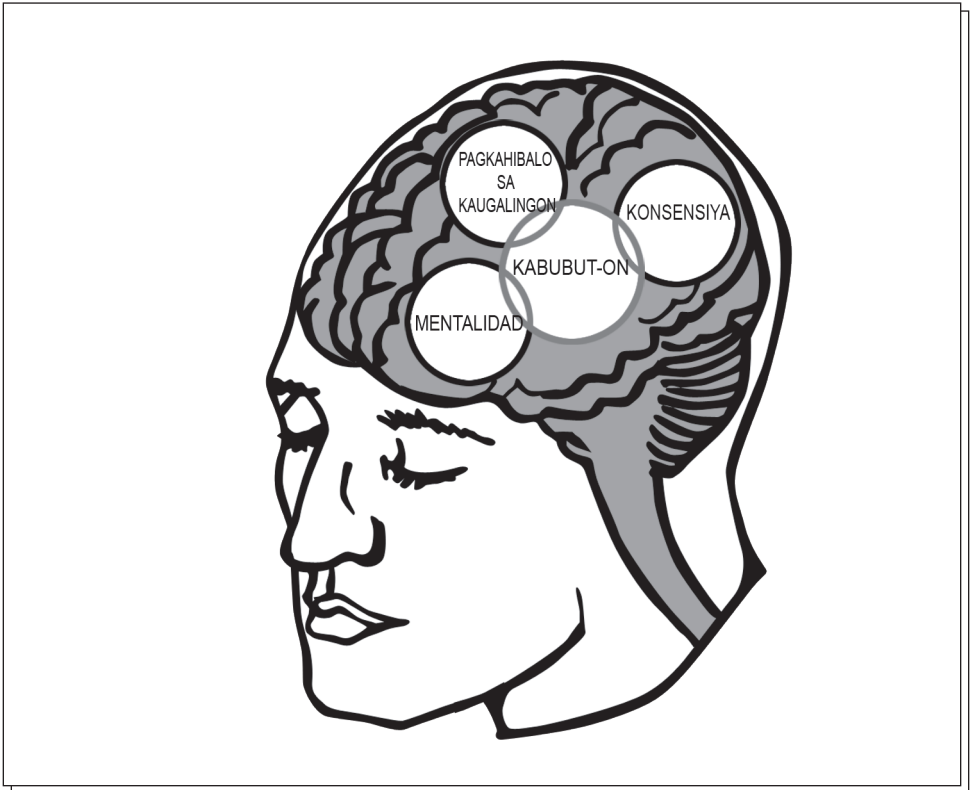
Ang Dios mihatag diha sa tawhanong mga linalang og usa ka dimateryal, dimakitang esensiya. Kita gihatagan sa pihong salabutanon, moral, ug sa relasyon nga mga kapasidad, nga ang Dios nagapagahum uban sa kidlap sa kinabuhi. Isip ang imahen sa Dios, ang tawhanong mga linalang mao ang bugtong mga binuhat kinsa sa talagsaong magpadayag sa Dios.

Ang Dios adunay esensiya nga tinuud apan dimakita. Isip ang malarawanong imahen sa Dios ang atong esensiya usab tinuud apan dimakita. Ug, sama sa Dios, kana nga esensiya mahimong mahubit lamang pinaagi sa iyang mga nagpaila. Kini nga mga nagpaila maglakip sa pagkahibalo-sa-kaugalingon, mentalidad, kabubuton, ug konsensiya.⁶ Gikan sa usa ka teyolohiyanhong panglantaw ang kalag mao ang tinuud nga tawo, nalalang sulud sa usa ka sa biyolohiyanhong buhi nga lawas. Ang tawhanong kalag perpekto diha sa iyang pagbuhat, apan karon gilambigit ngadto sa kinaiyang makasasala, kini nagalihok sa dihingpit.⁷ Bisan pa kini nga dimakitang esensiya ubus sa perpektong esensiya sa Dios, ang

6. R. B. Thieme, Jr., *Ang Plano sa Dios* (Houston: R. B. Thieme, Jr., Bible Ministries, 2017). Sa umaabot, ang mga sangang-reperensiya ngadto sa akong mga libro mokutlo lamang sa tagsulat, titulo, petsa sa publikasyon (diha sa unang reperensiya), ug panid (mga panid).

7. Ang kinaiyang makasasala, usa ka hingpit nga kabahin sa matag tawhanong linalang, nagapuyo diha sa selyulang gambalay sa tawhanong lawas (Mga Taga-Roma 6:6; 7:15, 18). Ang kinaiyang makasasala naangkon sa orihinal ni Adan diha sa iyang pagkalaglag ug maoy sunud niana gipasa pinaagi sa pagpaliwat, nagresulta sa duha ang espirituhanong kamatayon (Mga Taga-Roma 5:12) ug ang kinalabwang-kamandoan sa kinaiyang makasasala ngadto sa tawhanong kinabuhi (Mga Taga-Roma 6:12). Ang kinaiyang makasasala mao ang “karaang tawo” sa Mga Taga-Efeso 4:22, KJV; ang kinaiya ni Adan sa “unud” sa Mga Taga-Roma 8:3-4; ang prinsipyo sa “sala” sa Mga Taga-Roma 7:8-20. Tan-awa sa Thieme, *The Integrity of God* (2005), 75; *Ang Plano sa Dios*, 10-25.

kalag mao ang elemento nga nagatukod sa kalabaw sa tawo ngadto sa mga binuhat.

ESENSIYA SA TAWHANONG KALAG

Matag usa adunay usa ka managsamang esensiya sa kalag, apan matag tawo adunay usa ka lahi nga personalidad nga nagpadayag sa kombinasyon sa mga dagway diha sa kalag. Tugoti ko nga magpatin-aw. Sa dihang ang negatibong kabubut-on mahatungud sa kamatuuran nagabangga sa mentalidad ug konsensiya, usa ka huyang, hiwi nga personalidad ang nagapakita. Sa dihang ang positibong kabubut-on mahatungud sa kamatuuran nagabangga sa mentalidad ug konsensiya, usa ka nabalansi, malig-on, ug maayong-napahiuyon nga personalidad ang nagaugmad. Ang kaliwat ug kalikupan

usab mag-impluwensiya sa lainlaing mga aspeto sa personalidad, apan ang kabubut-on sa katapusan nagabuut sa panagbalos nga lihok sa mga dagway sa kalag.

Ang *asah* diha sa Genesis 1:26 nagapasabut ngadto sa pihong pagbuhat sa kalagnong kinabuhi diha sa tawhanong mga linalang. Tungud kay ang “himo,” *asah*, ug “buhat,” *bara*, pulos gisumpay uban sa pulongan nga “diha sa Atong imahen [imahen sa Dios]” sa mga bersikulo 26-27, nan ang mga punglihok diha sa duha ka mga bersikulo kinahanglang magpasabut ngadto sa pagbuhat sa kalagnong kinabuhi uban sa usa ka personalidad. Ang tawhanong kalag “gibuhat,” *bara*, gikan sa wala apan usab “gihimo,” *asah*, subay sa usa ka sundanan, nga mao “ang imahen sa Dios.” Ang *asah* ug *bara*, tungud niini, magmarka sa pagbuhat sa kalagnong kinabuhi, usa ka kinabuhi nga talagsaon ngadto sa katawhan. Sa tanang mga binuhat sa Dios walay lain nga giingong pagahimoon diha sa Iyang imahen.

4. Sa pagkalahi ngadto sa *yatsar*, gigamit sa paghulagway sa pagbuhat sa biyolohiyanhong kinabuhi diha sa lalaki (Genesis 2:7), usa ka ikaupat nga punglihok (*banah*), “sa pagtukod,” nagalarawan sa divine nga pagtukod sa babaye nga lawas.

Ug ang GINOONG Dios mihulma [*banah*] ngadto sa usa ka babaye sa gusok nga Siya mikuha gikan sa lalaki, ug midala kaniya ngadto sa lalaki. (Genesis 2:22)

Sama sa pagkaporma sa lalaki nga lawas, ang pagtukod sa babaye nga lawas milakip sa pagtugyan og biyolohiyanhong kinabuhi. Kini nga biyolohiyanhong kinabuhi ug kalagnong kinabuhi gihatag sa dungan, una ni Adan ug unya ngadto sa babaye. Kining upat ka

Hebreyong mga punghihok gigamit sa paghingalan og duha sa tulo ka mga kategoriya sa kinabuhi.

Ang Sundanan sa Pagbuhat

Ang sundanan sa inisyal nga pagbuhat sa tin-aw nga makita diha sa Genesis 2:7.

Unya ang GINOONG Dios miporma [*yatsar*] og tawo sa abog gikan sa yuta [*biyolohiyanhong kinabuhi*], *ug* mihuyup ngadto [*naphach*] sa iyang lungag sa ilong ang ginhawa sa kinabuhi [*neshamat chayyim*, “kalagnong kinabuhi”]; *ug* ang tawo nahimong usa ka buhing linalang [*nephesh chayyah*, sa literal “usa ka kalag nga adunay kinabuhi,” kana maoy, tawhanong kinabuhi]. (Genesis 2:7, mga italiko gidugang)

Ang punghihok nga *naphach*, gihubad og, “mihuyup ngadto,” nagresulta diha sa *neshamat chayyim*, “ang ginhawa sa kinabuhi,” nagadibuho og usa ka binaba nga hulagway sa dimahikap nga kalagnong kinabuhi nga gihatag sa laktod ngadto sa usa ka tawhanong linalang sa Dios. Ang *neshamat* nagapasabut ngadto sa ginhawa sa Dios. Ang Dios Mismo mihuyup ngadto sa unang lalaki og *neshamah*—usa ka kidlap sa Iyang kaugalingong kinabuhi (Isaiah 42:5; Juan 1:3; Mga Taga-Colosas 1:16). Kini mao ang kidlap nga nagahimo sa tawhanong kinabuhi. Matnguni ang makapamatikud nga pagkalahi tali sa mahikap nga unud, dugo, ug bukog sa biyolohiyanhong kinabuhi ug ang dimahikap nga esensiya sa kalagnong kinabuhi. Hangtod nga ang Dios mibuga sa Iyang ginhawa ngadto sa unang tawhanong lawas, nga “giporma” sa biyolohiyanhong buhi, ang tawo dili mahimong “usa ka buhing kalag.” Kini tinuud para sa matag tawhanong linalang nga natawo sa katibuk-an sa kasaysayan.

Busa, ang pagtipon sa kalagnong kinabuhi, gilarawan pinaagi sa mga punglihok *bara* ug *asah*, uban sa biyolohiyanhong kinabuhi, gilarawan pinaagi sa mga punglihok nga *yatsar* ug *banah*, miporma sa ikatulong kategoriya, tawhanong kinabuhi, *nephesh chayyah* (Genesis 2:7), diha sa unang lalaki ug babaye.

ANG MGA KATEGORIYA SA KINABUHI

Pagbuhat sa wala pa ang Pagkalaglag

Ang inisyal nga pagbuhat sa Dios sa katawhan nagapadayag og tulo ka mga kategoriya sa kinabuhi nga tiunay diha sa matag tawhanong linalang. Una, ang Dios mibuhat sa biyolohiyanhong kinabuhi gikan sa abog sa yuta, ang mga kemikal sa yuta. Ikaduha, Siya mibuhat sa kalagnong kinabuhi gikan sa wala ug mihatag adto nga kinabuhi ngadto sa biyolohiyanhong kinabuhi. Ikatulo, Siya mihiusa sa biyolohiyanhong kinabuhi uban sa kalagnong kinabuhi sa pagbuhat og tawhanong kinabuhi.

Ang Genesis 2:7 nagasaysay sa usa ka kahibulungang sumpaysumpay sa mga hitabo. Ang paggamit diha sa Hebreyo sa (*waw*) nga sunudsunud nagapadayag nga ang matag mamugnaong lihok sa Dios nagasunud sa Iyang nag-unang lihok.⁸ Busa, ang makapatagad nga mga pagbuhat sa Dios nahitabo sa usa ka makatarunganong han-ay:

1. Ang pagkaporma sa biyolohiyanhong kinabuhi gikan sa abog;
2. Ang paghatag sa kalagnong kinabuhi ngadto sa biyolohiyanhong kinabuhi;
3. Ang pagbuhat sa tawhanong kinabuhi gikan sa pagtipon

8. Ang *waw* nga sunudsunud maoy gihubad og “ug,” nagkahulugan sa literal “ug unya.” Ang matag “ug” diha sa bersikulo 7 nagapaila sa usa ka pagbalhin ug pag-uswag ngadto sa sunud nga mamugnaong kalihukan sa Dios.

sa kalagnong kinabuhi ngadto sa biyolohiyanhong kinabuhi.

Ang Dios mitukod niining susamang pagsunudsunud para sa kaliwat ni Adan, ang katawhan.

Pagbuhat human sa Pagkalaglag

Ang biyolohiyanhong kinabuhi ug kalagnong kinabuhi gi-hatag sa laktod ug sa dungan una ngadto ni Adan ug unya ngadto sa babaye. Kini dili na gayud mahimo pag-usab. Ang Dios mibuhat sa biyolohiyanhong kinabuhi dihadiha makaduha lamang diha sa kasaysayan. Tungud kay ang tawhanong kinabuhi mapatunhay human sa Pagkalaglag (Genesis 3:16), unsaon man ang katawhan aron mapasanay diha sa tawhanong kasaysayan? Human ni Adan, ang biyolohiyanhong kinabuhi mapanamkon isip usa ka resulta sa pakighilawas ug unya moagi sa pagpatubo diha sa tagoangkan. Ang kalagnong kinabuhi sa kanunay himoon sa Dios ug ihatag dihadiha ngadto sa biyolohiyanhong kinabuhi sa takna sa pagkatawo. Pag-ila og kalainan tali sa mga gigikanan sa biyolohiyanhong kinabuhi ug kalagnong kinabuhi maoy kritikal para sa pagmatikud giunsa sa tawhanong kinabuhi nga mipatunhay human sa pagkalaglag ni Adan ug sa babaye.

Ang pagpatubo sa biyolohiyanhong kinabuhi diha sa sabakan sa hingpit nagsalig diha sa inahan. Ang kalagnong kinabuhi nagsalig sa hingpit diha sa Dios. Ang orihinal nga ginhawa sa kinabuhi—ang takna si Adan nahimong usa ka tawhanong linalang—nagpahimutang sa sundanan para sa unang madramahong daklit sa tawhanong kinabuhi para sa tanang katawhan. Ang bag-ong natawo nga masuso nagakuha sa iyang unang ginhawa sa dihang ang Dios nagahatag sa iyang divine nga ginhawa ngadto sa lungag sa ilong sa puya. Kini mao ang kalagnong kinabuhi nga gibuhay ug gihiusa uban sa

biyolohiyanhong kinabuhi sa bag-o pang migula nga gamayng bata. Nganong dili makasugod ang tawhanong kinabuhi sa laing paagi?

Tungud sa orihinal nga sala ni Adan ug ang sunud nga introduksiyon sa kinaiyang makasasala human sa Pagkalaglag, ang biyolohiyanhong kinabuhi dili na mahatag dihadiha sa Dios.

Busa, maingon nga pinaagi sa usa ka tawo [Adan] ang sala [ang kinaiyang makasasala] misulud sa kalibutan, ug [espirituhanon] kamatayon pinaagi sa sala, ug busa ang kamatayon nagkaylap ngadto sa tanang katawhan, tungud kay ang tanan nakasala [sa dihang si Adan nakasala]. (Mga Taga-Roma 5:12)

Ang tanang katawhan maoy anaa diha sa usa ka binhi nga paagi sa dihang si Adan nakasala pinaagi sa usa ka lihok sa iyang kaugalingong kabubut-on.⁹ Tungud sa iyang sala si Adan namatay sa espirituhanon ug mipadunut sa iyang kinaiya. Ang nagresulta nga kinaiyang makasasala maoy gipasa pinaagi sa tulos ni Adan sa iyang kaliwat, ang katawhan. Tungud niini, ang biyolohiyanhong kinabuhi nagadala sa kinaiyang makasasala. Ang pagkasad-an ug pagkasinilutan nga tungud sa sala ni Adan maoy giimpyut sa matag usa kanato sa Dios diha sa pisiko nga pagkatawo tungud kay kini atong kaugalingong sala.¹⁰

Ang Dios dili makabuhat og depekto nga walay pagkompromiso sa kahingpitan sa iyang kaugalingong karakter. Busa, Siya nagabuhat sa atong kalag dihadiha sa pagkatawo

9. Sa binhi nga presensiya ni Adan nagakahulugan nga kitang tanan anaa uban ni Adan tungud kay kitang tanan migumikan kaniya; kita maoy iyang binhi. Busa, ang tibuuk tawhanong kaliwatan giisip nga anaa sa dihang si Adan nakasala, nga miresulta diha sa mangil-ad nga kinaiya sa tibuuk kaliwatan. Kitang tanan mag-ambit sa susamang nadunut nga kinaiya.

10. Impyutasyon mao ang lihok sa hustisya sa Dios diin ang bisan hain sa pagkasinilutan o panalangin gigahin o gipahinungod sa laing linalang.

lahi kay sa mansa sa kinaiyang makasasala nga tiunay diha sa biyolohiyanhong kinabuhi. Siya dili gayud nagapalabay o nagapalabot sa Iyang-kaugalingon diha sa sala ni Adan, nga makahimo Kaniya nga tagmugna sa sala, usa ka mapasipadong hunahuna.¹¹

Dios Nagapadayon sa Pagbuhat og Tawhanong Kinabuhi

Pihong mga yugto sa Kasulatan magpahayag sa pagpadayon sa laktod nga tahas sa Dios diha sa pagbuhat sa tawhanong kinabuhi human sa Pagkalaglag. Kini nga mga yugto magsulti sa literal dihadiha, dili isip tigpataliwala, nga pagbuhat sa Dios.

Undang sa paghunahuna sa tawo, kansang ginhawa sa *kinabuhi* [*neshamah chayyah*] maoy anaa sa iyang lungag sa ilong. (Isaiah 2:22a)

Si Isaiah nagagamit sa mga pulong “ginhawa sa kinabuhi” ug “lungag sa ilong” sa paghulagway sa kalagnong kinabuhi diha sa katawhan human sa Pagkalaglag. Kini mao ra nga paghulagway nga gigamit para sa pagbuhat sa kalagnong kinabuhi ni Adan diha sa Genesis 2:7. Ang katawhan sa kahangturan magsalig diha sa Dios para sa kalagnong kinabuhi. Nga ang Dios nagabuhat niini nga kalagnong kinabuhi dihadiha mahimong makita gikan sa laing bersikulo diha sa Isaiah.

“Kay Ako dili makigbisog sa kahangturan [sa Israel],
Ni bisan Ako sa kanunay masuko;
Kay ang espiritu [*ruach*, “tawhanong kinabuhi”]

11. Tan-awa sa mga panid 27-31.

maluya atubangan Kanako,
Ug ang ginhawa [*neshamah*, “kidlap sa kinabuhi,”
“kalagnong kinabuhi”] *kanila kinsa* Ako mihimo
[*asah*].” (Isaiah 57:16)

Ang “espiritu,” *ruach* diha sa Hebreyo, nagapasabut diha niini nga konteksto ngadto sa tawhanong kinabuhi, nga ang Dios mihimo pinaagi sa pagginhawa og *neshamah* ngadto sa lungag sa ilong ni Adan, ug sa ingon usab nagahatag ngadto sa matag tawo (bersikulo 16b). Unsa nga ang Dios nagahuyup sa lungag sa ilong mao ang kalagnong kinabuhi. Ang mga pulong *neshamah*, gigamit para sa kidlap sa kalagnong kinabuhi diha sa Genesis 2:7, ug *asah*, ang punglihok para sa paghimo og kalagnong kinabuhi diha sa Genesis 1:26, pulos gipasundayag diha sa Isaiah 57:16b. Kini nga bersikulo nagapahinumdom kanato nga ang Dios nagabuhat sa kalagnong kinabuhi, ug tungud niini, ang tawhanong kinabuhi dihadiha, dili lamang para ni Adan apan para sa tanang katawhan.

Daghang uban nga mga yugto sa Karaang Testamento mag-panghimatuud sa Dios isip ang mapadayonong Magbubuhat sa tawhanong kinabuhi. Human sa pagkalaglag Siya wala mitug-yan sa katungud sa pagpasanay og tawhanong kinabuhi ngadto sa katawhan. Ang tawo makapasanay lamang sa biyolohi-yanhong kinabuhi. Ang Libro ni Job nagapamatuud nga ang Dios nagapadayon sa pagtukod og tawhanong kinabuhi. Atol sa dimabangbang nga pag-antos si Job sa waylalis nagaila sa kinahanglanon-kaayong tahas sa Dios. Human si Job nawad-an sa iyang mga bahandi ug nakakita sa iyang mga sulugoon ug mga anak nga gipatay, siya nagasaysay:

“Hubo ako miabut [gawas] gikan sa akong inahan
nga sabakan [pagkatawo],
Ug hubo ako mobalik didto.
Ang GINOO mihatag [tawhanong kinabuhi ug

kauswagan] ug ang GINOO mikuha.
Dayegon ang ngalan sa GINOO.” (Job 1:21)

Sa panahon sa pagpili sa Dios, ang kalagnong kinabuhi ug biyolohiyanhong kinabuhi magbulag ug sa pisiko nga kamatayon nagaresulta.¹² Ang dadangatan niining duha ka mga kategoriya sa tawhanong kinabuhi diha sa pisiko nga kamatayon mao ang hilisgutan sa laing yugto.

Unya ang abog [biyolohiyanhong kinabuhi] mobalik ngadto sa kalibutan sa ingon niana, ug ang ginhawa [kalagnong kinabuhi] mobalik ngadto sa Dios kinsa mihatag niini. (Ecclesiastes 12:7)

Sa dihang ang kalag nagabiya gikan sa lawas, ang sa pisiko nga kamatayon mahitabo. Nianang panahona ang biyolohiyanhong kinabuhi nahuman ug nagabalik ngadto sa abog. “Abog” mao ra nga Hebreயong pulong, (*aphar*), gigamit sa paghulagway sa galam-on gikan diin ang biyolohiyanhong kinabuhi giporma diha sa Genesis 2:7. Ang biyolohiyanhong kinabuhi may bahin sa lawas ug genetic. Ang biyolohiyanhong kinabuhi wala nagabalik ngadto sa Dios apan ngadto sa kalibutan nga hain kini migumikan. Apan ang kalagnong kinabuhi, *ruach*, “ginhawa,” nga gihatag sa Dios, nagabalik ngadto Kaniya diha sa pisiko nga kamatayon para sa waykatapusang paghusay.¹³ Si Solomon,

12. Thieme, *Pagkamatay nga Grasya* (2017).

13. *Ruach* usab nagakahulugan og “espíritu,” nga, ingon sa konteksto sa Isaia 57:16b ug 42:5b, nagapasabut ngadto sa tawhanong kinabuhi. Apan, *ruach*, gihubad og “ginhawa” diha sa Ecclesiastes 12:7b, gitandi ngadto sa materyal nga bahin sa tawo, kana mao, ang biyolohiyanhong kinabuhi, nga “mobalik ngadto sa kalibutan” diha sa pisiko nga kamatayon (Ecclesiastes 12:7a). Ang pagkalahi nagapahayag sa dimateryal nga bahin sa tawo, ang kalag, “mobalik ngadto sa Dios.” Tungud niini, ang *ruach* maoy buyon sa kahulugan ngadto sa *neshamah chayyah* (Isaia 57:16b; cf. 42:5b) ug sa pihong nagapahayag sa kalagnong kinabuhi.

Waykatapusang paghusay nagakahulugan nga ang mga magtotoo diha ni Jesu-Kristo mopuyo sa langit sa eternidad (Juan 3:36; cf. 14:2); ang mga dimagtotoo mopuyo diha sa

ang tawhanong tagsulat sa Ecclesiastes, miila nga ang Dios mihatag kaniya sa kalagnong kinabuhi sa laktod, ug tungud niini, tawhanong kinabuhi. Unsa ang gihatag sa Dios ngadto ni Solomon, Siya usab nagahatag ngadto sa matag tawhanong linalang. “Ang ginhawa mobalik ngadto sa Dios kinsa mihatag niini” sa hamubo nagahulagway sa gigikanan ug dadangatan sa kalagnong kinabuhi human sa Pagkalaglag.

Si Isaiah dugang pang nagamatuud sa Karaang Testamento nga kasigurohan sa dihadiha nga pagporma sa Dios sa kalagnong kinabuhi.

Sa ingon niini nagasulti ang Dios ang GINOO,
Kinsa mibuhat sa kalangitan ug miinat kanila,
Kinsa milukup sa kalibutan ug sa iyang kaliwat,
Kinsa nagahatag sa ginhawa [*neshamah*, “kidlap
sa kinabuhi,” “kalagnong kinabuhi”] ngadto sa
katawhan ibabaw niini,
Ug espiritu [*ruach*, “tawhanong kinabuhi”] ngadto
kanila kinsa maglakaw diha niini. (Isaiah 42:5)

Neshamah, ang pulong para sa “kidlap sa kinabuhi,” nagapasabut dili lamang ngadto sa orihinal nga pagbuhat apan usab ngadto sa paghatag sa kalagnong kinabuhi human sa Pagkalaglag. Matnguni ang unang bahin sa bersikulo 5 nga nagahulugway sa milabay nga kalihukan sa Dios sa pagbuhat; ang mga punglihok anaa sa panahong nangagi. Sa pagkalahi ang katapusang punglihok “nagahatag” anaa sa pangkaron nga panahon. Gikan ni Adan, lahus sa panahon nga si Isaiah misulat, ug hangtod sa katapusan sa tawhanong kasaysayan, ang Dios sa labawng-kamandoan nagahatag sa Iyang “ginhawa,” ang kidlap sa kinabuhi, ngadto ni bisan kinsa nga Siya nan nagapili samtang sila maggula gikan sa sabakan.

Sa dihang ang Dios mihatag sa kalagnong kinabuhi ngadto ni Adan, Siya mipahimutang sa sundanan para sa paghatag sa tanang tawhanong kinabuhi sunud ngadto sa Hardin. Laing yugto gikan sa Libro ni Job nagapanghimatuud sa dihadia nga pagsangkap sa Dios sa kalagnong kinabuhi.

“Ang Espiritu sa Dios mihimo [*asah*] kanako [usa ka tawhanong linalang],
Ug ang ginhawa [*neshamah*, “kalagnong kinabuhi”]
sa [gikan] Makagagahum-sa-tanan nagahatag
kanako og kinabuhi [*chayyah*, “tawhanong kinabuhi”].” (Job 33:4)

Ang ikaduhang pulongan sa Job 33:4 nagahashas sa unang pulongan. Ang Dios nagahatag og tawhanong kinabuhi ngadto sa matag tawhanong linalang pinaagi sa paghuyup sa matag usa ang “ginhawa” sa kalagnong kinabuhi.

Kini nga mga pulong gisulti ngadto ni Job ni Elihu, usa ka maayog-katuyoan apan nasalaag nga higala. Si Elihu, usa ka madalidalion ug arogante nga batan-ong aristokrata (Job 32:1-5), nasuko tungud sa mga pamadlong nga gihatag ni Eliphaz, Bildad, ug Zophar ngadto ni Job atol sa iyang dugay nga pag-antos. Kining tulo ka mga higala, kinsa mastigulang, ug sumala sa gitoohan masmaalam, sa sayop nagdahum ni Job nga nakasala batok sa Dios ug karon nagaantos gikan sa disiplina sa Dios. Si Job sa husto nagadumili niining hinungdan para sa iyang pag-antos, nagpabilin sa iyang pagkainosente. Bisan pa og si Elihu usab nagatoo nga ang dipagkamatarong ni Job mao ang hinungdan sa iyang katalagman, siya wala maghunahuna sa tulo ka mga higala nga sa tukmang mibatbat sa ilang asunto batok ni Job.

Si Elihu nan nagahimo sa iyang asunto batok ni Job diha sa kapitulo 33. Daghan sa unsa nga siya nagasulti dili divine

nga panglantaw.¹⁴ Ang iyang mini nga kaalam sa tinuud nahimong dugang nga pagsulay para ni Job. Apan diha sa pagtanyag sa iyang mga kredensiyal isip usa ka takus nga magtatambag diha sa sinugdan sa pagpamulong (bersikulo 4), si Elihu nagapahayag sa hustong panglantaw mahatungud sa buhat pagtunol sa kalagnong kinabuhi. Si Elihu nagapadayag niini nga pagsabut sa tawhanong kinabuhi isip usa ka paagi sa pag-angkon og dihadiha nga kredibilidad diha sa pagtanyag sa iyang sayup nga asunto batok ni Job, Eliphaz, Bildad, ug Zophar. Bisan pa sa pagkaarogante ug sayup nga si Elihu nagapahayag diha sa katibuk-an sa iyang pagpamulong, ang iyang pasikaran maoy pinasikad diha sa pihong divine nga mga kamatuuran. Ang “ginhawa sa Makagagahum-sa-tanan [Dios]” mao ang kinabuhi, ang tinubdan sa tawhanong kinabuhi. Bisan pa human sa Pagkalaglag, ang Dios, dili pagpaliwat, nagabuhat og kalagnong kinabuhi ug tungud niini, tawhanong kinabuhi.

MAKASAYSAYANONG MGA PAG-ANINAW SA KALAG

Ang tawhanong kinabuhi dili mabuhi sa kalibutan nga wala ang paghiusa sa lawas ug kalag. Ang misteryo sa pagporma ug kalihukan sa lawas, ang materyal nga bahin sa katawhan, nagapadayon nga gibutyag pinaagi sa siyentipiko ug sa medisina nga pagtoon. Apan ang kalag, ang dimakita, dimateryal nga bahin, dili mahimong maeksamen pinaagi sa siyentipikong obserbasyon. Ang gigikanan, katukuran, ug kalihukan sa kalag sa naandan mahagbong ngadto sa pagbulot-an sa teyolohiya o pilosopiya. Ang Ortodoxa nga Kristohanong teyolohiya

14. Divine nga panglantaw mao ang absoluto, waypihig nga sukaranan para sa katinuuran nga gipahayag pinaagi sa Pulong sa Dios. Divine nga inspirasyon nagasiguro sa makasaysayanong pagkatukma sa bisan unsang pamahayag diha sa Kasulatan, bisan kon ang pamahayag nagatudlo og divine nga panglantaw o wala.

mianinaw sa gigikanan sa kalag, ug tungud niini, tawhanong gigikanan gikan sa duha ka mga posisyon: Traducianism ug Creationism. Ang duha ka mga pag-aninaw gikuha gikan sa bibliyanhong interpretasyon, apan walay usa ka pag-aninaw sa igong nagapatin-aw sa posisyon sa Bibliya.

Traducianism

Ang Traducianism nagagumikan sa Latin nga pulong *traducere*, nagkahulugan og “sa pagbalhin,” ug nagapasabut ngadto sa pagpasanay sa kalag pinaagi sa tawhanong henerasyon. Traducianism mao ang pag-aninaw nga giisip ni Tertullian (A.D. 155-220),¹⁵ sa Sidlakang Ortodoxa nga Simbahan, sa daghang mga Lutheran, ug sa duha ka modernong mga teyologo, William Shedd (Reformed) ug Augustus Strong (Baptist).¹⁶

Ang Traducianism nagadumili sa pagbuhat sa kalag sa laktod o dihadia pinaagi sa Dios human sa Pagkalaglag. Ang Traducianists motoo nga pulos ang materyal, mamatay nga lawas ug ang dimateryal, dimamatay nga kalag mao ang genetic nga mga produkto sa pagpaliwat. Ang tawhanong kinabuhi gianinaw isip sinugdanan diha sa sabakan sa pagpanamkon. Kon ang kalag ug lawas gipasanay pinaagi sa tulos sa lalaki ug sa itlog sa babaye, kini magpasabut nga ang kalag ug ang lawas pulos materyal ug mamatay. Apan bisan unsang butang nga materyal maoy biyolohiyanhong kinabuhi, samtang ang kalagnong kinabuhi maoy dimateryal, dimamatay ug dimakita—ang ginhawa sa Dios. Ang mga tinoohan sa Traducianism

15. Tertullian, “usa ka nag-unang Latin nga amahan sa simbahan,” miisip nga “ang kalag sa tinuud materyal [dili dimateryal] ug kanang duha ka lawas ug kalag maoy pulos gipaliwat sa dungan pinaagi sa mga ginikanan sa matag-usa.” Tan-awa sa *Evangelical Dictionary of Theology*, 1984 ed., s.v. “Tertullian,” ni R. C. Kroeger ug C. C. Kroeger; ug Tertullian, *A Treatise on the Soul*, ch. 27.

16. William G. T. Shedd, *Dogmatic Theology* (New York: Charles Scribner’s Sons, 1889; patik-pag-usab ed., Minneapolis: Klock & Klock, 1979), II.A: 19; ug Augustus Hopkins Strong, *Systematic Theology* (Westwood, New Jersey: F. H. Revell, 1907), 494.

maghimo og dili tin-aw nga kalainan tali sa gigikanan sa materyal ug mamatay, ug sa gigikanan sa dimateryal ug dimamatay.

Creationism

Ang Creationists nakigbisog nga ang kalag sa matag tawhanong linalang sa dihadia gibuhay sa Dios ug gihiusa uban sa isip tigpataliwalang giporma, materyal nga bahin sa tawhanong linalang. Ang Creationists magsukwahi sa Traducianists ug uban sa usag usa mahitungud sa panahon sa paghatag-og-kalag. Pipila sa Creationists motoo sa paghatag og kalag nga mahitabo sa pagpanamkon, ang uban motoo sa usa ka panahon atol sa siyam ka mga bulan sa pagsabak, ug ang uban pa motoo sa paghatag og kalag nga mahitabo sa pagkatawo. Ang Creationist nga pag-aninaw maoy giisip ni Jerome (A.D. 347-419), usa ka inila nga nag-unang komentarista sa mga Kasulatan, ug Thomas Aquinas (A.D. 1225-1274).¹⁷ Diha sa mga Protestante, kadaghanan sa Reformed nga mga teyologo, naglakip ni John Calvin, Louis Berkhof, ug Charles Hodge (Presbyterian), maoy Creationists.¹⁸

Ang Creationism nagaila tali sa gigikanan sa kalag sa tawo ug sa gigikanan sa iyang lawas—tali sa kalagnong kinabuhi ug biyolohiyanghong kinabuhi. Ang Bibliya nagasuporta niining

17. Jerome, *To Pammachius Against John of Jerusalem*, ch. 22. Si Aquinas misulat batok sa pagpaliwat nga naghimo sa tawhanong kalag: “Dugang pa, tungud kay kini usa ka dimateryal nga galam-on kini dili mapahimo pinaagi sa henerasyon, apan pinaagi lamang sa pagbuhay sa Dios. Busa, sa pag-isip nga ang salabutanong kalag gipahimo pinaagi sa tigpanganak maoy walay lain kay sa pag-isip sa kalag nga wala-nalalang, ug sa sangputanan sa pagkahanaw uban sa lawas. Kini busa supak sa tinooan sa pagsulti nga ang salabutanong kalag maoy gipasulud pinaagi sa binhi.” Tan-awa sa Thomas Aquinas, *Summa Theologiae* I. 118, 2.

18. John Calvin, *Institutes of the Christian Religion*, ed. John T. McNeill, vol. 20: *The Library of Christian Classics* (Philadelphia: The Westminster Press, 1975), 249ff; Berkhof, *Systematic Theology* (Grand Rapids, Michigan: Wm. B. Eerdmans, 1941), 201; ug Charles Hodge, *Systematic Theology*, 3 vols. (Grand Rapids, Michigan: Wm. B. Eerdmans, 1975), 2:71-6.

mga kalainan diha sa mga yugto nga gikutlo na (Ecclesiastes 12:7; Isaiah 42:5; 57:16b).

Sa ingon niini nagapadayag ang GINOO kinsa nagainat sa kalangitan, nagabutang sa tukuranan sa kalibutan, ug nagaporma sa espiritu [*ruach*, “tawhanong kinabuhi”] sa tawo *sulud* kaniya [reperensiya ngadto sa kalag ingon nga sukwahi ngadto sa gawas nga materyal nga bahin]. (Zechariah 12:1*b*, mga italicong gidugang)

Ang yawi sa Creationism: Kini imposible para sa usa ka tawhanong linalang sa paghimo og kalag. Apan, ang Creationist nga pag-aninaw usab adunay pagsupak. Kon ang Dios naga-impuyut og kalagnong kinabuhi dihadia, kanus-a man ang paghatag-og-kalag mahitabo? Kon ang Dios nagamugna sa kalag sa laktod, unsaon man nato mapatin-aw ang gipanunod nga panghunahuna ug sa pamatasang mga kinaiya pareha niadto sa atong mga ginikanan? Kon ang Dios nagapadayon sa pagbuhat sa matag kalag para sa mangil-ad nga katawhan human sa Pagkalaglag, dili ba kana makahimo sa Dios nga tagmugna sa sala—usa ka imposible nga paglapas sa iyang karakter? Ug dugang pa, kon ang Dios nagabuhat og usa ka kalag nga wabulingi, unya nagabutang niana nga kalag sa laktod ngadto sa usa ka dunut nga lawas, dili ba kini nga lihok makahimo Kaniya og sa dilaktod ang tagmugna sa sala? Kini ang labing-hinungdanon nga mga pagsupak ngadto sa Creationist nga panan-aw nga kinahanglang mapatin-aw.

Creationism Gipatin-aw

Nagpunting diha sa mga kalainan tali sa biyolohiyanhong kinabuhi ug kalagnong kinabuhi nagasangkap og mga tubag niini nga mga pagsupak sa Creationism. Ang biyolohiyanhong

kinabuhi nagagumikan sa atong mga ginikanan diha sa pagpanamkon ug ang kalagnong kinabuhi nagasugod gikan sa Dios diha sa pagkatawo. Human gipanamkon, ang biyolohiyanhong kinabuhi nagapadayon diha sa duha ka mga ang-ang:

1. Ang sa pagsabak nga ang-ang atol sa maong panahon ang gipabinhiang itlog nagaugmad ngadto sa usa ka blastocyst, unya usa ka turok, ug sa katapusan usa ka binhi;
2. Ang tawhanong kinabuhi nga ang-ang gikan sa pisiko nga pagkatawo ngadto sa pisiko nga kamatayon.

Sa wala pa ang ikaduhang ang-ang walay kalagnong kinabuhi, ug sa sangputanan diha sa teyolohiyanhong mga termino, walay tawhanong kinabuhi gikan sa pagpanamkon. Wala hangtod ang binhi nagagula gikan sa sabakan ang Dios nagahatag sa kalagnong kinabuhi.

ANG ZYGOTE NGA PRINSIPYO¹⁹

Sa takna sa pagpanamkon usa ka hingkod nga sa babayeng itlog o binhi sa babaye maoy gipabinhian pinaagi og usa ka sa lalaki nga tulos. Kini nga gipabinhiang itlog maoy gitawag og usa ka zygote. Ang zygote sa ulahi nagapikas o nagabulag. Ang Traducianists sa sayup magtoo nga kining usa ka gipabinhiang selyula nagasugod sa tawhanong kinabuhi. Sa pinulongan sa molekula nga biyolohiya, kini mahimo nga ditukma sa pagpabilin nga ang zygote nagahuput sa tanang naghatag-kasayurang mga molekula (genetic nga inpormasyon) para sa pagpatubo sa usa ka turok ug sunud nga tawhanong pagpatubo. Sa

19. Niini nga libro siyentipiko ug sa medisina nga mga ehemplo maghulagway sa bibliyanhong mga prinsipyo; apan, ang mga Kasulatan lamang mao ang basihan para sa pagtino sa gigikanan sa tawhanong kinabuhi.

labing daghan, ang zygote nagahuput og mga molekula nga adunay *kalagmitan* sa pag-angkon og naghatag-kasayurang kapasidad.²⁰ Ang zygote mismo dili makahukum aron ang usa ka tawo motubo.²¹

Human sa pagpanamkon ang zygote nagasugod sa pagpikas ngadto sa duha ka mga selyula, unya ngadto sa upat, unya ngadto sa walo, hangtod sa usa ka pihong punto nga kini mahimong usa ka selyulang bugon o morula, makahimo sa paglahutay og paglainlain. Ang morula unya nagabulag ngadto sa tinuyong mga selyula, pipila kanila magporma og inunlan, ang uban ang sa puya nga mga mimbrana, ug ang uban pa mahimong turok. Bugtong ang turok maoy usa ka *kalagmitan* nga tawhanong linalang; ang inunlan ug mimbrana maoy dili.²² Sa ingon niini, ang zygote makahatag sinugdanan sa biyolohi-yanhong mga linalang, sama sa inunlan o sa mga mimbrana, nga dili mahimong usa ka tawo.²³ Kon ang zygote maoy gihtagagan-og-kalag og tawhanong kinabuhi diha sa pagpanamkon, kini makamugna lamang og usa ka turok nga nagahuput og tawhanong kinabuhi. Apan ang zygote wala nagamugna og usa ka turok lamang. Pinasikad sa biyolohiyanhong mga kinahanglanon sa pagpatubo, ang inunlan ug mga mimbrana, ingon usab ang turok, sa kanunay magsugod gikan sa mao gihapong zygote human ang gipabinhiang itlog nagabahin ngadto sa usa ka morula.

Ang zygote nagasalig sa hilabihan diha sa genetic nga inpormasyon gikan sa inahan sa pagporma og turok. Kon ang

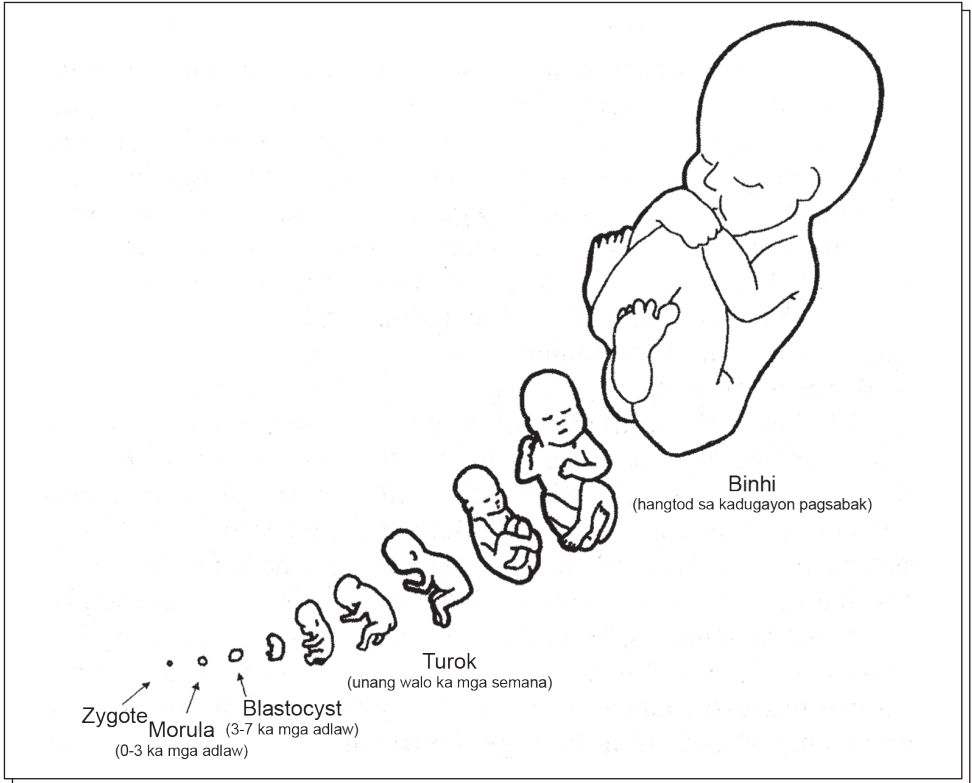
20. Malagmit nga genetic naghatag-kasayuranang kapasidad maoy gihatag sa panahon pinaagi sa panagbalos nga lihok uban sa laing mga molekula. Kining laing mga molekula maggikan sa panag-uban sa inahan. Tan-awa sa Carlos A. Bedate ug Robert C. Cefalo, "The Zygote: To Be or Not Be A Person," *Journal of Medicine and Philosophy* 14 (June 1989): 642-43.

21. Thomas J. Bole III, "Metaphysical Accounts of the Zygote as a Person and the Veto Power of Facts," *Journal of Medicine and Philosophy* 14 (June 1989): 649.

22. Pakighisgot uban ni Dr. Val Davajan, Propesor sa Obstetrics ug Gynecology sa University of Southern California, girekord diha sa *The Orlando Sentinel*, 23 October 1991.

23. Bedate ug Cefalo, "The Zygote: To Be or Not Be A Person," 644.

zygote magawasnon sa inahan isip ang naghatag-kasayurang (genetic) tinubdan, nan ang zygote nagahuput lamang sa igong inpormasyon sa pagporma og tawhanong kaunuran (biyolohiyanhong kinabuhi) apan dili igo para mahimong usa ka tinagsa nga tawhanong linalang.²⁴ Ang zygote dili pa usa

BIYOLOHIYANHONG KINABUHI DIHA SA SABAKAN

ka paghiusa sa dimamatay nga kalag ug sa mahikap nga butang nga maglangkub sa usa ka tawhanong linalang. Ang zygote dili tawhanong kinabuhi, ug pagpanamkon dili ang sinugdanan sa tawhanong kinabuhi, bugtong ang sinugdanan sa biyolohiyanhong kinabuhi.

24. Ibid.

Pipila sa Creationists tingali makiglantugi nga ang Dios nagahatag og kalagnong kinabuhi ngadto sa turok sa dihang kini unang giporma gikan sa tinuyo nga mga selyula. Apan, ang mga Kasulatan nga kita mousisa magsupak niini nga ideya. Ang tawhanong kinabuhi wala nagasugod panahon sa pagmabdos. Kanang nagaugmad diha sa sabakan maoy sa inahan-nagsalig ug maoy biyolohiyanhong kinabuhi lamang. Ang tawhanong kinabuhi nagasugod sa dihang ang batang gamay nahimulag gikan sa inahan. Diha sa sabakan ang turok ug binhi maoy malagmit nga tawhanong kinabuhi—sa biyolohiyanhong buhi, sa genetic gihatagan-kasayuran, apan walay kalagnong kinabuhi ug nagsalig diha sa inahan.

Samtang ang kalagnong kinabuhi gihatag sa Dios diha sa takna sa pisiko nga pagkatawo ug maoy waykatapusan, ang biyolohiyanhong kinabuhi nagasugod diha sa sabakan ug nagatapos diha sa punto sa pisiko nga kamatayon. Diha sa pisiko nga kamatayon ang kalagnong kinabuhi ug biyolohiyanhong kinabuhi magbulag pag-usab (Ecclesiastes 12:7). Ang kalag isip ang tinuud apan dimakitang binuhat sa Dios maoy dimamatay, samtang ang biyolohiyanhong kinabuhi maoy mamatay ug nagaagi og kausaban ug pagkabungkag diha sa pisiko nga kamatayon. Kini ang luyong bahin sa hitabo para sa pahimatngon ni Pablo ngadto sa mga Taga-Corinto:

Pagpili hinoon nga wadiha sa lawas ug maanaa sa pinuy-anan uban ang Ginoo. (2 Mga Taga-Corinto 5:8b)

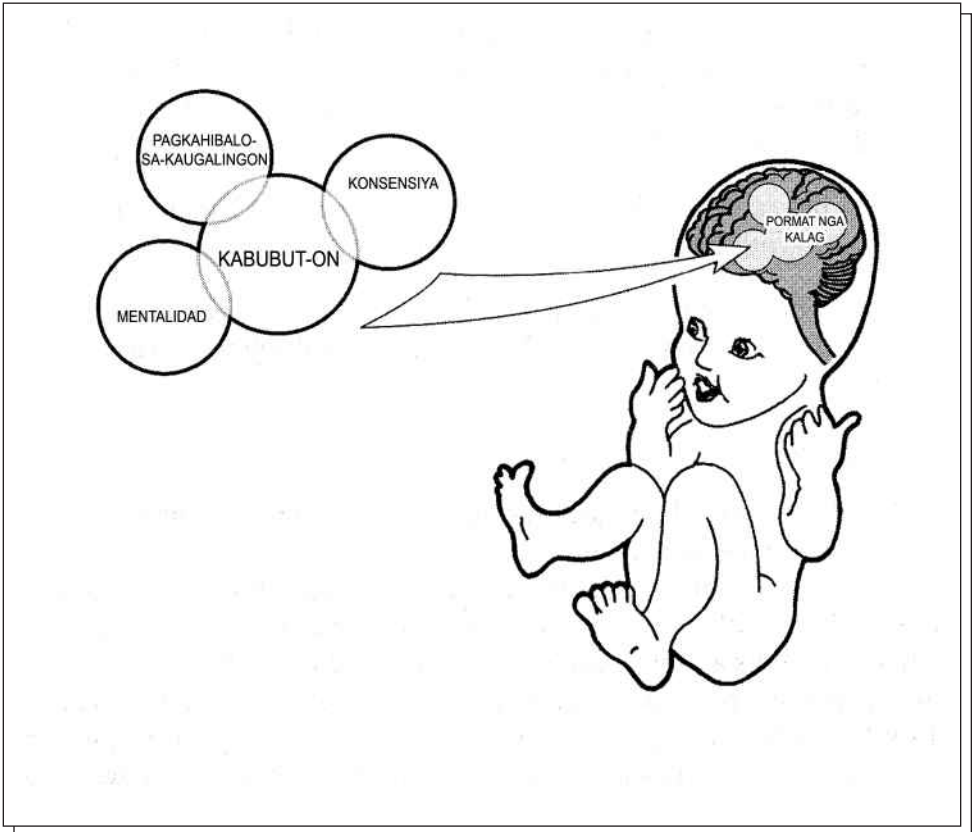
Busa, ang biyolohiyanhong kinabuhi ug kalagnong kinabuhi kinahanglang ilhon isip giporma sa linain, naghiusa diha sa pisiko nga pagkatawo, ug magbulag pag-usab diha sa pisiko nga kamatayon.

PORMAT NGA KALAG

Kon ang Dios dihadiha nagabuhat og kalag sa matag tawhanong linalang diha sa pagkatawo, nan unsaon ang gipanunud nga panghunahuna ug sa pamatasang mga taras mapatinaw? Ang konsepto sa usa ka pormat para sa kalag nagatubag niini nga pangutana. Samtang ang biyolohiyanhong kinabuhi nagaugmad sulud sa sabakan sa inahan, didto nagaugmad sulud sa utok sa binhi usa ka biyolohiyanhong puy-anan para sa kalag nga gitawag og pormat nga kalag. Kining nag-ugmad nga biyolohiyanhong puy-anan, nga nagahulat sa gihatag, dimateryal nga kalag, nagalangkob sa usa ka genetic pormat nga gipanunud pinaagi sa pagpasulud sa genes nga nakuha gikan sa duha ka mga ginikanan. Dili lamang ang gidak-on, henero, ug laing sa pisiko nga mga kinaiya ang natino samtang ang biyolohiyanhong kinabuhi nagaugmad, apan usab ang matag binhi nagadala og kalagmitan sa pag-angkon og pareha nga panghunahuna ug personal nga mga taras gikan sa kombinasyon sa genes. Hinumdumi, ang kalag usa ka lain dimateryal nga linalang ug, bisan pa og dili kabahin sa materyal nga utok, nagapakita sa iyang-kaugalingon pinaagi sa biyolohiyanhong mga kaisipan sa utok.

Ang pormat nga kalag maoy biyolohiyanhong kinabuhi, ang materyal nga mga kalidad sa nag-ugmad nga utok. Nagsunud sa pagkatawo, ang materyal nga utok mahimong ang paagi nga ang dimateryal nga kalag nagapahayag sa iyang-kaugalingon. Ang Hebreyo nga pulong *nephesh*, sa makadaghan gihubad og “kalag” o “kinabuhi,” nagapasabut ngadto sa hingpit nga naporma, dimateryal nga esensiya sa kalag nga gisangkap sa Dios diha sa takna ang kidlap sa kinabuhi gihatag. Ang ginhawa sa kinabuhi nagausab sa binhi ug sa iyang pormat nga kalag ngadto sa “usa ka buhing kalag” (Genesis 2:7). Ang pormat nga kalag mahimong ang puy-anan para sa buhat-pagtunol sa kalagnong kinabuhi. Ang kidlap sa kinabuhi nagaduslit sa pormat nga kalag, ug bugtong sa pagsilaub diha sa takna sa

pagkatawo ang binhi mahimong usa ka buhing tawhanong linalang. Ang pormat nga kalag nagapatin-aw sa unsang paagiha kita magpanunud sa panghunahuna ug sa pamatasang mga taras gikan sa atong mga ginikanan.

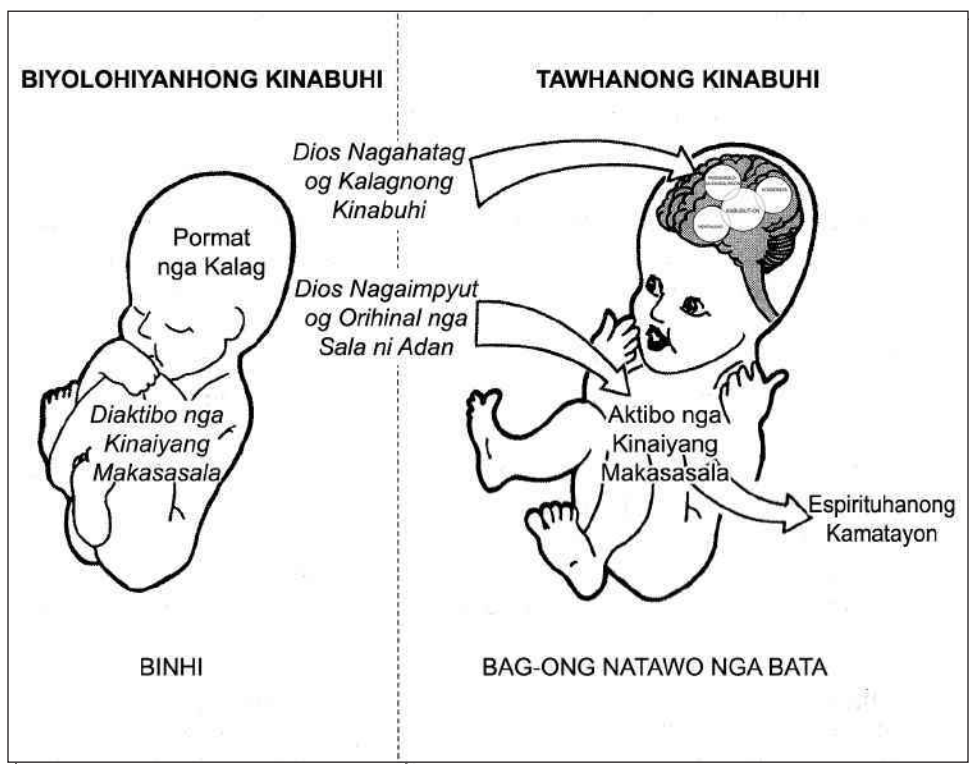
BUHAT-PAGTUNOL SA KALAGNONG KINABUHI DIHA SA PAGKATAWO

DIOS DILI ANG TAGMUGNA SA SALA

Ang nadunut nga kinaiya sa tawo (ang kinaiyang makasa-sala) gibalhin sa genetic pinaagi sa biyolohiyanhong kinabuhi ug nagapuyo diha sa selyulang gambalay sa tawhanong lawas. Kana mao ngano kining tiunay nga tigdunut sa katawhan maoy gitawag og ang “unud” (Mga Taga-Roma 7:7-18; 8:3-5),

ang “lawas sa sala” (Mga Taga-Roma 6:6), ug ang “sala” nga “magdumala [nagadumala] diha sa imong mamatay nga lawas” (Mga Taga-Roma 6:12). Ang perpektong karakter sa Dios wala nagalakip sa bisan unsang kalambigitan o kompromiso uban sa sala.²⁵ Busa, kini husto sa paghunahuna sa biyolohiyanhong kinabuhi ingon nga giporma sa Dios pinaagi sa mga balaod sa kinaiya ug wala gibuhat sa laktod sa Dios.

Atol sa pagporma sa biyolohiyanhong kinabuhi, nga nagakahulugan sa pagporma sa tawhanong lawas ug pormat nga kalag diha sa sabakan, walay aktibo nga kinaiyang makasasala (Mga Salmo 58:3).²⁶ Ang Bibliya wala nagatudlo nga adunay duha ka

TAWHANONG KINABUHI UG ESPIRITUHANONG KAMATAYON DIHA SA PAGKATAWO

25 Ang Dios kinahanglang magsilot sa unsa ang Iyang pagkamatarong dili makapasaylo. Ang hustisya sa Dios nagabungat nga ang bisan unsang butang nga may kalabutan sa sala, naglakip sa kinaiyang makasasala, pagahukman.

26. Tan-awa sa panid 39.

naglihok nga mga kinaiyang makasasala diha sa usa ka mabdos nga babaye. Kon ang binhi usa ka tawhanong linalang, ang Traducianists mapugus sa pag-angkon nga ang usa ka mabdos nga babaye ug ang binhi diha sa iyang sabakan pulos adunay aktibong mga kinaiyang makasasala. Apan, hangtod sa pagkatawo ang kinaiyang makasasala nagapabiling diaktibo diha sa binhi. Ang kinaiyang makasasala mahimong aktibo lamang sa dihang ang kalagnong kinabuhi ug biyolohiyanhong kinabuhi mahiusa. Human mahiusa ang hukum sa espirituhanong kamatayon ipahamtang sa paglikay og bisan unsang kompromiso sa pagkabalaan sa Dios.

Diha sa pagkatawo ang atong gipalihok nga kinaiyang makasasala nagadawat sa impyutasyon sa orihinal nga sala ni Adan. Hangtod ang kinaiyang makasasala nahimong aktibo, walay rason para sa impyutasyon sa sala ni Adan (Mga Taga-Roma 5:12-21). Ang atong kinaiyang makasasala maoy puyanan para sa sala ni Adan tungud kay adunay usa ka kalabutan tali sa duha—tali sa lihok ni Adan sa pagkadili-matumanon ug sa depekto gumikan sa iyang pagkadili-matumanon.

Isip usa ka resulta sa impyutasyon sa orihinal nga sala ni Adan kita natawo sa pisiko nga buhi apan sa espirituhanon nga patay.²⁷ Ang hustisya sa Dios nagaimpyut sa orihinal nga sala ni Adan lamang diin ang tawhanong kinabuhi maanaa—diha sa pagkatawo. Ang impyutasyon sa Dios sa pagkasinilutan ni Adan diri kanato ug iyang dungan nga pagbuhat sa atong kalagnong kinabuhi maghimo Kaniya nga responsable para sa

27. Tungud kay ang orihinal nga sala ni Adan ug nagresultang pagkadaotan gibalhin pinaagi sa pagpaliwat ngadto sa tanang katawhan, kitang tanan natawo nga sa espirituhanong patay. Espirituhanong kamatayon mao ang pagkabulag gikan sa Dios. Ang perpektong pagkamatarong sa Dios dili makabaton og fellowship uban sa atong depekto ug pagkadaotan. Ang espirituhanong kamatayon nagasiguro sa atong pagkasinilutan, “Mao nga pinaagi sa usa ka kalapasan [orihinal nga sala ni Adan] didto miresulta ang pagkasinilutan [espirituhanong kamatayon] ngadto sa tanang katawhan” (Mga Taga-Roma 5:18a). Ang pagkasinilutan kinahanglang mag-una sa kaluwasan, “bisan pa niana pinaagi sa usa ka buhat sa pagkamatarong [ang krus] didto miresulta ang pagkahitarong sa kinabuhi sa tanang katawhan” (Mga Taga-Roma 5:18b).

kidlap sa tawhanong kinabuhi, apan dili para sa sala nga si Adan mibuhat. Ang hinungdan sa atong depekto dili ang Dios apan ang atong posisyon sa espirituhanong kamatayon diha ni Adan. Walay mahimong kompromiso ngadto sa pagkabalaan sa Dios.

Ang Dios nagabuhat sa atong kalag nga walay pagkadaotan ug nagahatag sa kalagnong kinabuhi ngadto sa biyolohiyanhong pormat nga kalag nga nagagula gikan sa sabakan. Sa maong panahon, Siya nagaimpyut sa pagkasad-an sa orihinal nga sala ni Adan ngadto sa matag bag-o pang natawo nga tawhanong linalang. Ang perpektong hustisya ug pagkamatarong sa Dios, tungud niini, wala nakompromiso. Si Adan mao ang usa kinsa nakasala ug kita uban kaniya tungud kay kita sa binhi sulud ni Adan. Ang pagsangkap sa Dios sa mentalidad ug kabubut-on ngadto sa kaliwat ni Adan wala nagahimo sa Dios nga responsable para sa atong pagkadaotan gayud labi pa kini nagahimo Kaniya nga responsable para sa orihinal nga pagkadili-matumanon ni Adan. Busa, ang Dios dili ang tagbuhat o tigpalungtad sa sala, bisan pa sa dilaktod. Ang magsusugod sa sala ug pagkadaotan sa kanunay mao ang kabubut-on ni Adan.

Ang Dios nagapalungtad sa tawhanong kinabuhi isip ang paagi sa pagsulbad sa anghelanong away.²⁸ Ang Dios mibuhat sa tawo kinsa makakopya sa mga kondisyon niadtong una-sa-kasaysayang pag-alsa.²⁹ Ang kabubut-on nagalambigit sa pagbuhat sa tawo sa pagsulbad sa anghelanong away uban ang impyutasyon sa sala ni Adan ngadto sa kinaiyang makasasala diha sa pagkatawo. Maingon nga si Satanas nalaglag pinaagi sa usa ka buhat sa iyang kabubut-on, sa ingon

28. Ang anghelanong away nagapasabut sa una-sa-kasaysayan nga anghelanong pagsupak ngadto sa Dios (2 Pedro 2:4; Jude 6) nga nagapadayon isip espirituhanong gubat diha sa tawhanong kasaysayan (1 Pedro 5:8; cf. Mga Taga-Efeso 6:10-17). Tan-awa sa Thieme, *Anti-Semitism* (2003), 10-12; *Satanas ug Demonismo* (2017), 1-18.

29. Thieme, *Christian Integrity* (2002), 70-72.

usab si Adan nalaglag ug uban kaniya ang katawhan. Ang pagpadayon sa kinaiyang makasasala kinahanglan sa kanunay ipasangil ngadto sa kabubut-on ni Adan. Siya ang responsable para sa impyutasyon sa sala ngadto sa katawhan pinaagi sa iyang pagpili sa pagsuki sa Dios. Ang Dios sa maloloy-ong nagatugyan sa tawhanong kinabuhi; si Adan nagapadunut sa tawhanong kinabuhi pinaagi sa espirituhanong kamatayon.

Ang Dios diha sa Iyang grasya nagasangkap og usa ka paagi para sa katawhan sa paglingkawas sa espirituhanong kamatayon ug sa katapusan ang pagkadaotan sa atong posisyon diha ni Adan. Si Jesu-Kristo isip atong puli namatay didto sa krus para sa tanan natong mga sala. Usa ka masayon nga buhat sa pagtoo diha Kaniya (Mga Taga-Efeso 2:8-9) nagahatag dili lamang sa espirituhanong kinabuhi, apan usab usa ka paagi sa pagpildi sa sala nga problema.

Apan ang Dios nagapakita sa Iyang kaugalingong gugma alang kanato, sa diha nga samtang kita mga makasasala pa, si Kristo namatay [isip usa ka puli] para kanato. (Mga Taga-Roma 5:8)

Kini nagapatin-aw sa Creationist nga pag-aninaw. Ang paghatag-og-kalag nahitabo diha sa pagkatawo. Ang tawhanong mga linalang makapanunod sa panghunahuna ug sa pamatasang mga taras gikan sa ilang mga ginikanan pinaagi sa genetic nga naangkong pormat para sa kalag. Sa katapusan, ang orihinal nga sala ni Adan, dili ang pagbuhat sa Dios ug buhat-pagtunol sa kalag ngadto sa matag bag-o pang natawo nga bata, ang hinungdan para sa sala diha sa katawhan.

ANG MGA UTLANAN SA TAWHANONG KINABUHI

Ang tawhanong kinabuhi maanaa gikan sa takna nga ang binhi nagagula gikan sa sabakan, sa dihang ang Dios “nagahuyup” sa kalagnong kinabuhi ngadto sa bag-o pang natawo nga bata, ug nagapadayon hangtod ang kalagnong kinabuhi ug ang biyolohiyanhong kinabuhi magbulag diha sa pisiko nga kamatayon. Ang Bibliya nagapahimug-at sa pisiko nga pagkatawo isip ang sinugdanan sa tawhanong kinabuhi.

Usa ka panahon sa *pagpanganak*, ug usa ka panahon sa pagkamatay [pagkatawo ug sa pisiko nga kamatayon mipasabut isip ang mga kinutuban para sa tawhanong kinabuhi]. (Ecclesiastes 3:2a, mga italiko gidugang)

Kay usa ka bata ang *ipakatawo* alang kanato [ang pagkatawhanon ni Jesu-Kristo diha sa hypostatic nga paghiusa nagasugod sa takna sa pagkatawo],³⁰ usa ka anak-lalaki ang ihatag alang kanato;

Ug ang gobyerno mosandig diha sa Iyang mga abaga;

Ug Iyang ngalan tawgon og Kahibulungang Magtatambag Gamhanang Dios,

Waykatapusang Amahan, Prinsipe sa Kalinaw. (Isaiah 9:6, mga italiko gidugang)

30. Ang hypostatic nga paghiusa nagapasabut ngadto sa divine ug tawhanong mga kinaiya ni Jesu-Kristo. Kini nga mga kinaiya maoy sa dimabulag nga gihiusa sa walay pagkawala o pagsagol sa lain nga kailhanan, sa walay pagkawala o pagbalhin sa mga gawi o mga hiyas, ang paghiusa maoy personal ug waykatapusan. Si Jesu-Kristo maoy dimokunhod nga pagkadios ug tinuud nga pagkatawo diha sa usa ka persona sa kahangturan.

Sa tinuud, Ako magsulti kaninyo, diha kanila nga *natawo* sa kababayen-an walay miabut nga bisan kinsang labaw pa kay ni John the Baptist.” (Mateo 11:11a, mga italiko gidugang)

Ug ang anghel miingon ngadto kanila, “Ayaw kahadlok; kay tan-awa ug paminaw, ako magdala kaninyo og maayong balita sa usa ka dakong kalipay nga para sa tanang katawhan; kay karong adlawa sa siyudad ni David didto maoy *natawo* para kaninyo usa ka Manluluwas, kinsa mao si Kristo ang Ginoo.” (Lukas 2:10-11, mga italiko gidugang)

Ang mga anghel nalipay sa pagkatawo ni Jesus, dili sa Iyang pagkapanamkon (Lukas 2:7-14). Ang punoan sa pasikaran sa tanan niini nga mga yugto nagapanghimatuud og pagkatawo, dili pagpanamkon, ingon sa nag-unang takna sa tawhanong kinabuhi. Usa ka pagkabuhong sa mga ehemplo diha sa Karaang Testamento sa Libro ni Job usab magtino niini nga kamatuuran. Si Job nagatoo nga ang tawhanong kinabuhi nagasugod diha sa pagkatawo.

Ang tawo, kinsa natawo sa babaye,
Maoy mubog-kinabuhi [pagkatawo ug pagkabuhi
gitumbas] ug puno sa kasamok. (Job 14:1)

“Unsa ang tawo, nga siya kinahanglang lunsay,
O siya kinsa natawo sa babaye, nga siya
kinahanglang matarong [ang integridad sa tawo
gigahin human sa pagkatawo]?” (Job 15:14)

“Ikaw nasayod, kay ikaw natawo unya [mentalidad,
usa ka kabahin sa kalag, wala diha hangtod sa
pagkatawo],

Ug ang gidaghanon sa imong mga adlaw maoy hilabihan!” (Job 38:21)

Gawas pa niining prangka nga mga pahayag ug sa Job 1:21, si Job nagasugyot sa mao rang tinooohan diha sa kapitulo 3.

“Nganong ako wala mamatay diha sa pagkatawo [gibulag gikan sa sabakan],
Maggula gikan sa sabakan ug mamatay?” (Job 3:11)

Diha sa usa ka pagbangutan tungud sa iyang makalolooy nga kondisyon si Job nangandoy sa kamatayon. Imbis nga mag-agwanta sa maong kagul-anan siya nagatinguha nga siya namatay sa laktod human paggula gikan sa sabakan sa iyang inahan. Himatikdi, si Job nasayod nga siya dili mahimong mamatay gawas kon siya unang ipakatawo, ug siya dili mahimong ipakatawo hangtod nga siya mibulag gikan sa sabakan. Si Job nakasabut sa pisiko nga kamatayong gihulagway diha sa Ecclesiastes 12:7 nga dili mahitabo hangtod ang tawhanong kinabuhi ihatag diha sa pagkatawo. Si Job nagabasi sa iyang pagbangutan diha sa pasikaran nga ang tawhanong kinabuhi anaa lamang sa gawas sa sabakan.

Laing yugto ang makita diha sa Job 10 sa tin-aw nagapahayag sa mga utlanan sa tawhanong kinabuhi dinhi sa kalibutan.

“Nan ngano man Ikaw midala nako gawas sa [sa gawas] sabakan [ngano nga ako gipakatawo pa]?

Maayo untag ako namatay ug walay mata ang nakakita kanako!

Ako nahimo unta nga daw ako wala gihimo [tawhanong kinabuhi],

Gidala gikan sa [gawas sa] sabakan [pagkatawo]

ngadto sa lubnganan [sa pisiko nga kamatayon].”
(Job 10:18-19)

Ingon diha sa Job 3:11, si Job nagadeklarar sa iyang tinguha nga unta namatay diha sa pagkatawo, wala gayud unta hatagi sa tawhanong kinabuhi. Kon si Job namatay pa diha sa pagkatawo, dili dugay human sa pagdawat sa ginhawa sa kinabuhi, kini nahimo unta “nga daw” siya wala gayud nabuhi. Kon si Job nadala pa diha human sa pagbulag “gikan sa sabakan ngadto sa lubnganan,” walay usa gayud unta ang makatan-aw kaniya. Sa laing mga pulong, siya karon wala unta nag-agwanta sa nagpadayong panghingutas sa iyang kabutang.

Ang kapitulo 10 nagapadayag nga si Job naglunang diha sa labilabing kalooy-sa-kaugalingon. Diha sa usa ka mapasipadanon nga balaknong awit sa mga patay, si Job nagapasangil sa Ginoo para sa iyang kasamok. Ang unang duha ka mga bersikulo sa tin-aw mopadayag nga si Job nagaila sa iyang karon nga kapit-os nga may wapugngi nga kapait. Samtang diha sa usa ka emosyonal-kaayo, disalabutanong estado, siya nasipyat sa minatarong sa pag-ila tali sa isip tigpataliwala ug diha nga mga pagbuhat sa Dios. Siya sa waykapasikaran nagatumbas sa biyolohiyanhong kinabuhi diha sa tawhanong kinabuhi, nagpakita unsa ang kapait sa madaling makaguba og pagsabut sa ug pagsalig diha sa mga prinsipyo sa doktrina sa Bibliya.

“Ang Imong mga kamut mihulma ug mihimo kanako sa kinatibuk-an,
Ug Ikaw ba magguba kanako?
Hinumdumi karon, nga Ikaw mihimo kanako [gibuhat sama ni Adan diha, biyolohiyanhong kinabuhi ug kalagnong kinabuhi] ingon sa yuta;
Ug Ikaw ba maghimo kanako ngadto sa abog pag-usab [kamatayon]?” (Job 10:8-9)

“Pagsinina kanako diha sa panit ug unud,
Ug pagtagik kanako kauban sa mga bukog ug
mga ugat [dihadiha nga biyolohiyanhong
kinabuhi]?
Ikaw ang mihatag kanako [tawhanon] sa kinabuhi
ug mahigugmaong-kalulot.” (Job 10:11-12a)

Si Job sa waysayup nagaila sa iyang tawhanong kinabuhi sa ingon nga dihadiha gihatag sa Dios, “Ikaw ang mihatag kanako [tawhanon] sa kinabuhi.” Siya sa sayup nagasabut sa iyang biyolohiyanhong kinabuhi ingon nga usa ka dihadihang pagbuhat sa Dios, “Ikaw mihimo kanako ingon sa yuta ... ug pagtagik kanako kauban sa mga bukog ug mga ugat.”

Diha sa kapait si Job nagasabut sa Dios ingon nga kaaway, ug nahimong dikasaligan diha sa paghulagway sa karakter sa Dios (mga bersikulo 13-17). Diha sa iyang kasubo si Job wala nagahimo og sibo nga mga kalainan tali sa gigikanan sa lahing mga kategoriya sa kinabuhi. Ang laktod nga pagtugyan sa biyolohiyanhong kinabuhi sa sayup gipasangil ngadto sa Dios.

Bisan pa sa pangsamtang nga pagkasimang ni Job ug pagkalibog siya sa tukma nagahulagway pa sa tawhanong kinabuhi ingon nga wala nagsugod hangtod sa pagkatawo (mga bersikulo 18-19). Bisan og si Job sa makadiyut nagalubog sa kalainan tali sa mga gigikanan sa kalagnong kinabuhi ug biyolohiyanhong kinabuhi, siya sa waysayup nagasaysay diha sa mga kapitulo 1 ug 3 nga ang mga parametro sa tawhanong kinabuhi maoy gikan sa pagkatawo ngadto sa kamatayon, dili sa pagpanamkon ngadto sa kamatayon.

Ang Hebreyong Pangdugtongan nga “Min”

PAAGI PAGGAMIT NI JOB

Tulo sa ibabaw nga mga yugto gikan sa Libro ni Job may

sulud sa Hebreயong pangdugtongan nga (*min*), “gikan,” gisundan sa pungan nga *beten*, “sabakan.” Sa pagkatinuud, ang Hebreயo nagahiusa niining duha ka mga pulong sa pagporma og usa ka pulong, (*mibeten*), gihubad og “gikan sa sabakan.”

“Hubo ako miabut *gikan* sa akong inahan nga *sabakan*.” (Job 1:21a, mga italiko gidugang)

“Maggula *gikan sa sabakan* ug mamatay?” (Job 3:11b, mga italiko gidugang)

“Gidala *gikan sa sabakan* ngadto sa lubnganan.” (Job 10:19b, mga italiko gidugang)

Ang pangdugtongang *min* nahimong sa talagsaon nga tataw kon gigamit uban ang mga punglihok nga magpahayag o magpasabut og pagbulag o pagkuha. Labot niini nga mga punglihok ang kahulugan sa *min* mao ang “nagpahilayo sa,” “gibulag gikan,” o “gawas gikan.”³¹ Dugang pa sa pagkahinungdanon, ang sukaranon ug nag-unang kahulugan sa gamut-pulong sa *min* mao ang pagbulag.³² Busa, *mibeten*, gigamit uban sa mga punglihok “abut” (Job 1:21), “maggula” (Job 3:11), ug “gidala” (Job 10:19), magpanghimatuud nga si Job sa tino nagagamit og “gikan sa sabakan” sa pagpasabut og gibulag gikan sa sabakan, nga mao ang pagkatawo.

PAAGI PAGGAMIT NI DAVID

Diha sa Mga Salmo ang *mibeten* nagasugyot niining susama nga pagsabut sa kinabuhi ingon nga sinugdanan diha sa pagkatawo.

31. Francis Brown, S. R. Driver, ug Charles A. Briggs, *A Hebrew and English Lexicon of the Old Testament* (Oxford: Clarendon Press, 1951), 577.

32. Ibid., 578-80. Tan-awa usab sa Bruce Waltke ug M. O'Connor, *An Introduction to Biblical Hebrew Syntax* (Winona Lake, Indiana: Eisenbrauns, 1990), 212.

Apan Ikaw mao Siya kinsa mihimo pagdala kanako
 gikan [gawas sa] sa sabakan [*mibeten*];
 Ikaw mihimo kanako sa pagsalig *samtang* diha sa
 akong inahan nga mga dughan.
 Diha Kanimo ako gihulma [gawas] gikan sa
 pagkatawo [ang sabakan];
 Ikaw na akong Dios [sa linain] gikan sa akong
 inahan nga sabakan [*mibeten*]. (Mga Salmo
 22:9-10)

Matikdi nga ang unang *mibeten* diha sa bersikulo 9 nagasunud og punglihok sa pagbulag, “pagdala.” Ang ikaduhang *mibeten* diha sa bersikulo 10 wala nagasunud og usa ka punglihok sa pagbulag apan sa wayduhaduha buyon sa kahulugan ngadto sa *mibeten* sa bersikulo 9. Ang ikaduhang *mibeten* maoy usa ka ehemplo sa kasagarang paggamit sa *min* para sa pagbulag nga wala giunhan sa usa ka punglihok sa pagbulag.

Ang Mga Salmo 22 maoy usa ka hilabihanay kaimportanteng sa Mesiyas nga Salmo. Ang sa propeta nga hilisgutan may kalabutan sa paglansang sa Manunubos. Bisan pa si David naghulagway sa iyang-kaugalingon diha sa yugto, siya usab nagpropesiya sa mga hunahuna ug mga pulong sa iyang masdako nga Anak, Jesu-Kristo (Mga Salmo 22:1; cf. Mateo 27:46; Markos 15:34).³³ Ang mga bersikulo 9 ug 10 magsulti sa “pagkatawo” ni Kristo—lyang pagkuha gikan sa sabakan sa lyang inahan. Himatikdi nga si Jesus *wala* gihulagway ingon nga nagsalig sa Dios diha sa sabakan, bugtong sa gawas sa sabakan. Si Jesu-Kristo dili mahimong sa Dios-nagsalig sulud sa sabakan tungud kay Siya dili pa usa ka tawhanong linalang hangtod ang Dios nga Amahan mihatag og kalagnong

33. Anak ni David maoy usa sa harianong mga titulo ni Jesu-Kristo, kansang tawhanong talaan sa katigulangan mahimong mapasumikad ni David. Iyang lain nga harianong mga titulo mao ang Anak sa Dios ug Hari sa mga Hari ug Ginoo sa mga Ginoo. Tan-awa sa Thieme, *King of Kings and Lord of Lords* (2004).

kinabuhi ngadto sa Iyang biyolohiyanhong kinabuhi sa gawas sa sabakan. Wala si David nagahimo og reperensiya ngadto sa “pagsalig” sulud sa sabakan tungud kay walay tawhanong kinabuhi sulud sa sabakan.

Ang daotan gipahimulag [gawas] gikan sa sabakan;
Kining kinsa magsulti og mga bakak mahisalaag
gikan sa pagkatawo [sa literal, gikan sa sabakan
(*mibeten*)]. (Mga Salmo 58:3)

“Gipahimulag” ug “mahisalaag” pulos mga punglihok sa pagbulag nga gisumpay uban sa pangdungtongan nga *min*. Ang pangdugtongang pulongan nga nagasunud sa matag punglihok nagapaila og *pagkuha* “gikan sa sabakan.” Kini nga bersikulo nagasugyot nga walay mahimong pagkadaotan hangtod ang usa ka tawo gipahimulag gikan sa sabakan. Sa takna sa pagkatawo sa dihang ang kalagnong kinabuhi gihatag, ang kinaiyang makasasala usab gipalihok. Ang orihinal nga sala ni Adan giimpyut ngadto sa genetic nga napormang kinaiyang makasasala. Ang kinaiyang makasasala, nga gibalhin pinaagi sa biyolohiyanhong kinabuhi, dili mapalihok hangtod sa pagkatawo. Walay usa nga mahimong “daotan” o “magsulti og mga bakak” hangtod nga sila matawo. Ang sanglitanan nga diha ang Mga Salmo 58:3 natukod: Ang usa nahimong usa ka tawhanong linalang human sa pagkatawo sa dihang “ang daotan” makaangkon og usa ka kalag ug usa ka gipalihok nga kinaiyang makasasala.³⁴

34. Ang bugtong eksepsiyon mao si Jesu-Kristo kinsa maoy talagsaon. Siya natawo sa tinuud nga tawo apan walay usa ka kinaiyang makasasala. Tan-awa sa Thieme, *The Integrity of God*, 85-88.

PAAGI PAGGAMIT NI ISAIAH

Ang Libro ni Isaiah nagasulud og pipila ka mga yugto diha nga ang *mibeten* nagapakita uban sa punghihok *yatsar*, “sa pagporma” o “sa pagbuhat.” Hinumdumi, ang *yatsar* diha sa Genesis 2:7 nagapasabut ngadto sa dihadhang divine nga pagporma sa biyolohiyanhong kinabuhi ni Adan. *Yatsar* sa makadaghan nagapasabut sa dihadha nga pagbuhat sa Dios (Mga Salmo 95:5; Isaiah 45:18; 64:8; Jeremiah 33:2; Amos 4:13). Apan, human sa Genesis 2 ang *yatsar* wala na nagapunting ngadto sa Iyang dihadha nga pagbuhat sa biyolohiyanhong kinabuhi. Ngano? Tungud kay human sa Pagkalaglag ang biyolohiyanhong kinabuhi giporma sa isip tigpataliwala pinaagi og pagpaliwat. Sa ingon niini, sa dihang ang *yatsar* gigamit uban sa *mibeten* diha sa mosunud nga mga bersikulo, kini nagahulagway sa dihadha nga pagbuhat sa tawhanong kinabuhi sa Dios human ang binhi nagabulag gikan sa sabakan.

Sa ingon nagasulti ang GINOO kinsa mihimo kaninyo

Ug miporma [*yatsar*, “mibuhat”] kaninyo [imong tawhanong kinabuhi] gikan [human nagbiya] sa sabakan [*mibeten*], kinsa motabang kaninyo, ‘Ayaw kahadlok, O Jacob Akong sulugoon; Ug ikaw Jeshurun kinsa Akong gipili.’” (Isaiah 44:2)

Sa ingon nagasulti ang GINOO, imong Manunubos, ug ang usa kinsa miporma [*yatsar*, “mibuhat”] kanimo [tawhanong kinabuhi] gikan [human nagbiya] sa sabakan [*mibeten*],

“Ako, ang GINOO, ang magbubuhay sa tanang mga butang,

Nag-inat sa kalangitan pinaagi sa Akong-kaugalingon,

Ug naglukup sa kalibutan nga nag-inusara.” (Isaiah 44:24)

Ang temporal nga kagamitan sa *mibeten* diha sa mga kinut-lo sa ibabaw magtimaan sa punto sa pisiko nga pagkatawo, human sa bisan asang panahon ang tawhanong kinabuhi naga-padayon—“ang nag-unang kinutuban sa usa ka wayhunong nga panahon.”³⁵ *Min* gigamit sa temporal sama niini nga mahimong hubaron og “sukad” o “human.” Pinaagi sa paggamit niining gramatikanhong kahubaran si Isaiah nagabuhat og usa ka madramahanong imahen diha sa iyang pamalak. Siya naga-larawan og pagkatawo, nga nahitabo *human* sa pagbulag “gikan sa sabakan,” ingon nga sinugdanan sa tawhanong kinabuhi.

Pagkatawo mao ang sugdanan human diin ang kinabuhi nagapadayon. Pinaagi sa katangdian si Isaiah nagahulagway sa pagkatawo ingon nga ang sinugdan sa kaliwat ug sa espirituhanong kinabuhi sa Israel, ang pagsugod sa mapadayonong saad sa Ginoo ngadto sa Israel diha sa kasaysayan. Si Isaiah nagagamit sa pagkatawo sa usa ka tawo, Jacob, sa pag-isip nga tawo sa pisiko nga pagkatawo ug espirituhanong pagkatawo sa tibuuk kaliwat, ang nasod sa Israel (Isaiah 44:1-2; 49:5).

Ang Hudiyong kaliwat misugod pinaagi sa espirituhanong pagkatawo ni Abraham ug gipalungtad sa kaliwatanon pinaagi sa pisiko nga pagkatawo sa iyang anak, Isaac, ug apo, Jacob. Ang Isaiah 44:2 ug 24 magpaila sa sinugdanan sa bag-ong kaliwat nga daw kini mao ang pagkatawo sa usa ka tawo. Si Jacob “giporma” ingon nga sulugoon sa Dios human nagbiya sa sabakan, ang “Jeshurun kinsa Akong gipili.” Maingon nga diha ni Jacob ang pagkaanaa sa Hudiyong kaliwat misugod human nagbiya “sa sabakan.”

Ang Karaang Testamento nga mga Hudiyo dili lamang usa ka kaliwat sa katawhan nga natawo sa pisiko pinaagi sa genes

35. Brown, Driver, ug Briggs, *A Hebrew and English Lexicon of the Old Testament*, 581.

ni Abraham, Isaac, ug Jacob. Kon sila mipahayag sa pagtoo ni Abraham, Isaac, ug Jacob, kinsa mitoo diha sa Ginoo, sila usab mahimong mahimugso-pag-usab o “matawo-pag-usab.”³⁶ Pinaagi sa pagkahimugso-pag-usab ang Hudiyo midawat sa mao ra nga espirituhanong kinabuhi sama kang Abraham, Isaac, ug Jacob. Kini mao ngano si Jesu-Kristo giingon nga ilang Dios (Exodo 3:6,15-16; 4:5; cf. Mateo 22:32; Markos 12:26; Lukas 20:37; Mga Buhat 7:32). Ang tinuud nga mga Hudiyo wala lamang natawo sa pisiko nga buhi ingon nga usa ka kaliwat sa katawhan apan usab natawo-pag-usab sa espirituhanon nga buhi pinaagi sa pagtoo diha sa Ginoo ingon nga ang piniling katawhan sa Dios.³⁷

Ang sa pisiko nga pagkatawo ug espirituhanong pagkatawo sa nasod sa Israel magpaila og usa ka punto sa panahon human nga ang sa pisiko nga kinabuhi ug espirituhanong kinabuhi sa Israel nagapadayon. Ang mensahe ni Isaiah nagadawat sa pagkatawo ingon nga ang sinugdanan sa tawhanong kinabuhi. Apan ang katangdian ni Isaiah dili mahimong epektibo kon ang pagkatawo ingon nga ang sinugdanan sa tawhanong kinabuhi wala gidawat ingon nga tinuud pinaagi kanila kinsa nakadungog sa iyang mensahe.

Ug karon nagasulti ang Ginoo, kinsa miporma

36. Pagkahimugso-pag-usab o ang ikaduhang pagkatawo maoy usa ka teyolohiyanhong termino nga nagasugyot sa impyutasyon sa waykatapusang kinabuhi diha sa takna nga si bisan kinsa nagatoo diha ni Jesu-Kristo para sa waykatapusang kaluwasan. Ang usa ka nahimugso-pag-usab nga tawo nagabalhin gikan sa espirituhanong kamatayon ngadto sa espirituhanong kinabuhi (Titus 3:5; cf. Mga Taga-Roma 5:17; 6:13; 8:10). Diha sa Karaang Testamento si Abraham mitoo diha “sa GINOO” (Genesis 15:6). Ang Ginoo gipadayag niadtong panahona ubus sa sagradong tetragrammaton, (*Jehovah* o *Yahweh*). *Yahweh* mao ang ngalan pinaagi nga ang Israel miila sa Ikaduhang Persona sa Trinidad. Diha sa laing mga konteksto ang *Yahweh* nagapasabut ngadto sa Dios nga Amahan o ang Balaang Espiritu. Ang ngalan Jesu-Kristo wala hiilhi hangtod sa Inkarnasyon—si Nicodemus mitoo diha ni Jesu-Kristo (Juan 3:1-16). Ang bugtong paagi sa pagkahimugso-pag-usab gideklarar diha sa Juan 3:16: “Kay ang Dios nahigugma kaayo sa kalibutan, nga Siya mihatag sa iyang bugtong gipanamkon [sa waykaparehas nga natawo] nga Anak, nga bisan kinsang nagatoo diha Kaniya dili mahanaw, apan adunay waykatapusang kinabuhi.”

37. Thieme, *Anti-Semitism*, 119-22.

[*yatsar*, “mibuhat”] Kanako [tawhanong kina-
bui, ang pagkatawo ni Jesu-Kristo] gikan
[human nagbiya] sa sabakan [*mibeten*] aron
mahimong Iyang Sulugoon,
Sa pagdala pagbalik ni Jacob ngadto Kaniya, aron
nga ang Israel mahimong matigum ngadto
Kaniya. (Isaiah 49:5a)

Ang Isaiah 49:5, laing temporal nga paggamit sa *mibeten*,
nagahulagway sa pagkatawo sa ang Usa kinsa motigum sa
Israel ug “pagdala pagbalik ni Jacob [Israel] ngadto Kaniya.”
Gikan sa panahon sa Iyang pagkatawo kini nga bata gitagana
aron mahimong “Sulugoon” sa Dios para sa katubsanan sa
Israel.

Pamati Kanako, O kapuloan [mga Griyego],
Ug patalinghog, kamo mga katawhan gikan sa
halayo [mga Hentil].
Ang Ginoo mitawag Kanako gikan [human
nagbiya] sa sabakan [*mibeten*];
[Gawas] gikan sa lawas sa Akong inahan Siya
mihingalan Kanako. (Isaiah 49:1)

Ang Usa kinsa “gitawag” ug “gihinganlan” diha sa bersikulo 1 mao
ang Manunubos, Jesu-Kristo, nailhan ingon nga ang “Sulugoon”
diha sa bersikulo 5. Siya natawo sa pagtubus dili lamang sa
Israel apan usab sa mga Hentil. Ingon nga waykatapusang
Dios Siya nahimong tinuud nga pagkatawo nianang panahona
nga Siya gibulag gikan sa sabakan (dili una), aron nga ang
kritikal nga misyon sa katubsanan mahimong matuman para sa
Hudiyo ug sa Hentil pareho.³⁸

38. Katubsanan mao ang pagluwas nga buhat ni Kristo didto sa krus diin ang tanang
katawhan gipalit gikan sa merkado sa ulipon sa sala ngadto nga sila natawo ug gihatud
ngadto sa kagawasan sa grasya. Ang katubsanan natuman sa dihang ang usa ka tawo

Busa, ang kahulagwayan sa pagbulag gikan sa sabakan diha sa pamalak ni Isaiah nga naggamit og pangdugtongang *min* nagatino sa *terminus a quo* sa katubsanan—ang sinugdan sa pagtubus nga buhat sa Manunubos, Jesu-Kristo, para sa tanang katawhan. Ang epektibong komunikasyon ni Isaiah sa kanus-a ug sa unsang paagiha kining matubsanong paagi nagasugod miagad diha sa pagsabut sa pagkatawo sa iyang magbabasa ingon nga ang sinugdanan sa kinabuhi. Maingon nga ang tawhanong kinabuhi nagasugod diha sa pagkatawo, sa ingon niini ang buhat sa katubsanan para sa Israel ug sa mga Hentil misugod diha sa pagkatawo sa Manunubos ug nahisangko didto sa krus.

Ang Griyegong Pangdugtongan nga “Ek”

Sa unsang paagiha nga kita makapiho nga ang Karaang Testamento nga mga tagsulat sa orihinal mituyo sa *min* sa pagpasabut og “gawas gikan,” “mibulag gikan,” o “human nagbiya” diha sa ibabaw nga mga yugto gikan sa Job, ang Mga Salmo, ug Isaiah? Usa ka hinungdanon-kaayong konsiderasyon sa pagtubag niini nga pangutana mao ang ebidensiya gikan sa Septuagint (gimubo og LXX). Ang LXX gisugdan niadtong ikatulong siglo B.C., ug mao ang labing importante nga Griyegong hubad sa Karaang Testamento.³⁹ Sa makahuluganon, ang mga maghuhubad sa LXX migamit sa Griyegong pangdugtongan nga *ek* sa pagpaila sa *min* diha sa Job 1:21; 3:11; 10:19; Mga

natawo pag-usab pinaagi sa pagtoo diha ni Jesu-Kristo (Mga Taga-Roma 3:28; cf. Mga Buhat 16:31).

39 Ang kamahinungdanon sa LXX anaa diha sa iyang kakaraan. Kini ang labing-nag-una nga pagsulay sa pagpasanay sa Hebreyo nga teksto diha sa Griyego ug mao ang Karaang Testamento nga Bibliya sa kadaghanan sa mga magsusulat sa Bag-ong Testamento. Tungud sa iyang nahilabot nga kaduul ngadto sa orihinal nga Hebreyong teksto, kini mapuslanon para sa pagkuha og mga timailhan ngadto sa kahulugan sa Hebreyong mga pulong ug mga yugto. Tan-awa ang *The International Standard Bible Encyclopedia*, 1988, s.v. “Septuagint,” ni S. K. Soderlund.

Salmo 22:9-10; Isaiah 44:2, 24; ug 49:1, 5.

Ang nag-unang katuyoan sa *ek* mao ang pagtimaan og pagbulag. Diha sa LXX nga bersiyon sa nangaging mga bersikulo nga gikutlo gikan sa Job, Mga Salmo, ug Isaiah, ang *mibeten* gipaila pinaagi sa duha ka Griyegong mga pulongan, (*ek koilia*) ug (*ek gastros*). Diha sa matag reperensiya gikan sa Job ug sa Mga Salmo, usa ka punglihok sa lihoc ang nagauna niini nga mga pulongan. Ang *ek* sunud sa mga punglihok og lihoc “magduso [nagapaila] sa lugar gikan nga ang pagbulag nahitabo.”⁴⁰ Busa, ang mga pulongan nga *ek koilia* o *ek gastros* diha sa Job ug sa Mga Salmo magpaila sa “gawas sa” o “gibulag gikan sa sabakan.”

Apan ang Griyegong pangdugtongan maingon usab adunay usa ka temporal nga kahulugan. *Mibeten*, nga gihubad og *ek koilia* diha sa LXX nga bersiyon sa Isaiah 49:1, gisulat ni Arndt ug Gingrich ingon nga usa ka nag-unang ehemplo sa temporal nga interpretasyon sa *ek*—“sa panahon sa dihang usa ka butang nagasugod.” Ang ilang kapulongnan nagahubad sa temporal nga Griyegong pangdugtongang pulongan diha sa Isaiah 49:1 “gikan sa pagkatawo,” nagtimaan og “gikan sa pagkatawo og nagpadayon.”⁴¹ Ang tanang upat ka mga bersikulo nga gikutlo (Isaiah 44:2, 24; 49:1, 5) maoy temporal nga mga paagi paggamit. Sa sangputanan, ang pulongan nga *ek koilia* diha sa matag bersikulo adunay usa ka magkapulong og kahulugan: “[gawas] gikan sa sabakan” o “gikan sa pagkatawo.” Ang LXX nga mga maghuhubad mitoo nga ang orihinal nga tuyo sa mga tagsulat sa tanang mga yugto kaniadto gikutlo diha sa Job, sa Mga Salmo, ug Isaiah mao sa pagpasabut sa kahulugan sa *mibeten* ingon nga “gawas sa” o “gibulag gikan sa sabakan.”

40. William F. Arndt ug F. Wilbur Gingrich, *A Greek-English Lexicon of the New Testament* (Chicago: University of Chicago Press, 1979), 234.

41. *Ibid.*, 236.

Duha ka mga Pagkatawo—Ang Katangdian sa Juan 3

Ang tawhanong kinabuhi nagasugod diha sa buhat-pagtunol sa kalagnong kinabuhi sa pagkatawo. Ang kalag dimamatay. Apan ang pagkawalay-kamatayon sa kalag dili makapahimo sa usa ka tawo sa pagpuyo uban sa Dios sa kahangturan. Ang kalagnong kinabuhi makapuyo sa kahangturan didto sa impiyerno. Ang kinahanglan sa pagpuyo uban sa Dios, sa pagdawat sa waykatapusang kinabuhi, mao ang pagkahimugso-pag-usab o ang ikaduhang pagkatawo.

Karon adunay usa ka tawo sa mga Pariseyo, gihinganlan og Nicodemus, usa ka magmamando sa mga Hudiyo. (Juan 3:1)

Kini nga tawo mianha Kaniya sa gabii, ug miingon ngadto Kaniya, “Rabbi, kami nasayod nga Ikaw gikan sa Dios *ingon nga* usa ka magtutudlo; kay walay bisan usa ang makahimo niini nga mga tilimad-on nga Ikaw makahimo gawas kon ang Dios uban kaniya.” (Juan 3:2)

Si Jesus mitubag ug miingon ngadto kaniya, “Sa tinuud, sa tinuud, Ako mag-ingon kanimo, gawas kon ang usa natawo pag-usab, siya dili makakita sa gingharian sa Dios.” (Juan 3:3)

Si Nicodemus miingon ngadto Kaniya, “Unsaon man sa usa ka tawo nga matawo kon siya tigulang na? Siya dili makasulud sa ikaduhang higayon ngadto sa sabakan sa iyang inahan ug matawo, makahimo ba siya?” (Juan 3:4)

Si Jesus mitubag, “Sa tinuud, sa tinuud, Ako mag-

ingon kanimo, gawas kon ang usa natawo sa tubig ug sa Espiritu, siya dili makasulud ngadto sa gingharian sa Dios.” (Juan 3:5)

“Kadto nga natawo sa unud maoy unud; ug kadto nga natawo sa Espiritu maoy espiritu.” (Juan 3:6)

“Ayaw katingala nga Ako misulti kanimo, ‘Ikaw kinahanglan nga matawo pag-usab.’” (Juan 3:7)

Diha sa mga bersikulo 1 ug 2 si Jesus giduul sa kagabhion sa usa ka Pariseyo nga gihinganlan og Nicodemus.⁴² Kining pagtagbo uban sa usa ka magmamando sa mga Hudiyo naghulagway sa pagsalig sa Israel diha sa ilang sa pisiko nga pagkatawo ingon nga mga kagikan ni Abraham, Isaac, ug Jacob para sa kaluwasan. Si Nicodemus sa wayduhaduha naniid sa ministeryo ug mga milagro ni Jesus ug mihukum nga Siya angay sundon. Sama sa daghang katawhan sa iyang panahon si Nicodemus nagpangita og kaluwasan, ang Manunubos, ug ang gingharian sa Dios. Naglantaw sa katuyoan sa likud sa unang pangutana ni Nicodemus, si Jesus wala naga-usik og panahon. Siya nakapakurat ni Nicodemus uban sa iyang dali nga pagtasal sa tinuud nga motibo ni Nicodemus. Sa walay bisan unsang pasiuna si Jesus sa waykapin nga nagatudlo ni Nicodemus sa pagkakita sa gingharian sa Dios, ang usa ka tawo kinahanglang “matawo pag-usab” (bersikulo 3).

Si Nicodemus nagatubag uban sa pagduda ug sayup-nga-pagsabut. “Unsaon man sa usa ka tawo nga matawo kon siya tigulang na? Siya dili makasulud sa ikaduhang higayon ngadto sa sabakan sa iyang inahan ug matawo, makahimo ba siya?” (bersikulo 4). Gikan sa iyang pangutana kini tin-aw nga si Nico-

42. Ang mga Pariseyo maoy usa ka Hudiyong sekta o pundok kansang mga sumasalmot sa kinabubut-ong midawat sa estriktong lagda sa Balaod ni Moses. Ang kahinungdanon sa ilang rilihiyon maoy sa pamatasan, dili teyolohiyanhon.

demus mipunting diha sa pulongan nga “natawo pag-usab,” hain siya sa sayup nagadahum sa pagsabut sa pisiko nga pagkatawo. Diha sa iyang sayup, hinoon, si Nicodemus nagapakita nga siya nagaila sa sukaranong pasikaran sa katangdian nga si Jesus mopakita: Pagkatawo, dili pagpanamkon, nagasugod sa tawhanong kinabuhi. Himatikdi, si Jesus wala nagaingon, “Ikaw kinahanglang mapanamkon pag-usab.”

Diha sa mga bersikulo 5 ug 6 ang Ginoo nagapadayag sa iyang katangdian. Siya motandi sa pisiko nga pagkatawo, nga si Nicodemus mismo nagapaila diha sa bersikulo 4, uban sa espirituhanong pagkatawo. Ang katangdian ni Jesus nagatumbas sa sugdanan sa tawhanong kinabuhi, nga mao ang sa pisiko nga pagkatawo, uban sa sugdanan sa espirituhanong kinabuhi, nga mao ang pagkahimugso-pag-usab o pagkanatawo pag-usab. Alang sa katangdian sa paglihok ang pisiko nga pagkatawo kinahanglang mag-una sa tawhanong kinabuhi. Sa pagkatinuud, ang Ginoong Jesu-Kristo nakasabut niini nga kamatuuran ug karon nagagamit sa panagtandi niining makapatagad nga panig-ingnan sa pagkahimugso-pag-usab. Tungud kay si Nicodemus usab nagatoo nga ang tawhanong kinabuhi nagasugod diha sa pagkatawo, siya sa kaulahian moila sa katangdian ni Jesus nga ang pagkanatawo pag-usab mao ang sinugdanan sa, ug ang gikinahanglan para sa, espirituhanong kinabuhi.

Garbo diha sa kaliwatanong pagkauna mipahimo sa Israel sa pagpasulabi sa pisiko nga pagkatawo. Apan si Jesu-Kristo nagatudlo nga ang pagsulud ngadto sa gingharian sa Dios nagakinahanglan sa laing pagkatawo, usa ka ikaduhang pagkatawo. Ang genes ni Abraham, Isaac, ug Jacob dili mao ang basihan para sa kapilian sa Dios (pagpili) sa Israel. Pagkahimugso-pag-usab pinaagi sa pagtoo diha sa Ginoo (Genesis 15:6; Mga Taga-Roma 4:1-3) ang basihan para sa pagsulud ngadto sa gingharian sa Dios ug ang sugdanan para sa espirituhanong kinabuhi.

“Natawo sa tubig” diha sa bersikulo 5 nagapasabut og sa pisiko nga pagkatawo, dili tubig nga bawtismo. Ang tubig nga

bawtismo wala gipalakip diha sa Juan kapitulo 3, bugtong ang sa pisiko nga pagkatawo, nga maoy kinahanglanon ngadto sa konteksto. Dugang pa, ang tubig nga bawtismo dili gayud usa ka kondisyon para sa pagsulud ngadto “sa gingharian sa Dios.” Ang Espiritu nga bawtismo (1 Mga Taga-Corinto 12:13), nga mahitabo sa takna sa pagtoo diha ni Kristo, maoy usa ka mahinungdanong-rekisito ug usa ka kinahanglanong bahin sa pagka “natawo sa Espiritu,” dili “natawo sa tubig.”⁴³

Ang tubig gihiusa uban sa pisiko nga pagkatawo diha sa usa ka dayag nga paagi. Sa dihang ang binhi andam na sa paggula gikan sa sabakan ang mimbrana nga nagalibut sa binhi diha sa tagoangkan kasagaran nagabusdik, nagpagawas og amniotic fluid. Kini nga amniotic fluid gikinahanglan-pag-ayo nga tubig. Si bisan kinsang nasinati sa diyutay sa pagkatawo sa usa ka masuso nakasabut nga ang paglugwa sa tubig nagapasidaan sa nagkaduul nga paggula sa binhi ug sa haduul nga giila sa pagpanganak. Busa, “natawo sa tubig” nagapaila sa pisiko nga pagkatawo; “natawo sa Espiritu” nagapaila og espirituhanong pagkatawo.

Ang sa pisiko nga pagkatawo nagalakip og espirituhanong kamatayon, usa ka kamatuuran nga si Jesus sa maalamong nagagamit sa pagduso sa pagkakinahanglan para sa pagka “natawo pag-usab.” Ang bersikulo 5 nagaingon nga ang pisiko nga pagkatawo ug espirituhanong pagkatawo gikinahanglan sa “pagsulud ngadto sa gingharian sa Dios.” Ang bersikulo 6 sa yano nagapahayag-pag-usab sa katangdian sa pagkatawo diha sa pisiko nga pagbulot-an ug ang espirituhanong pagbulot-an ingon nga ang pagsugod nga dapit sa kinabuhi sa matag pagbulot-an. Hinumdumi, ang matag persona natawo nga buhi sa tawhanon apan patay sa espirituhanon tungud sa napanunud

43. Ang bawtismo sa Balaang Espiritu mahitabo lamang sa takna sa kaluwasan diha sa Kapanahonan sa Simbahan. Ang Balaang Espiritu nagasulud sa matag magtotoo ngadto sa paghiusa uban ni Kristo ingon nga usa ka permanenteng pag-ila uban ug pagsulud ngadto sa harianong pamilya sa Dios. Tan-awa sa Thieme, *The Integrity of God*, 118-21.

nga kinaiyang makasasala ni Adan. Tungud kay si Nicodemus miagi na sa ang-ang sa pisiko nga pagkatawo ug patay sa espirituhanon, siya napugus sa pagsalig diha sa bugtong gideklarar nga paagi sa pagsulud sa gingharian sa Dios: ang ikaduhang pagkatawo pinaagi sa pagtoo diha ni Jesu-Kristo.

Diha sa Juan kapitulo 3 si Jesus nagapanghimatuud nga ang sa pisiko nga pagkatawo mao ang sinugdanan sa tawhanong kinabuhi maingon nga ang ikaduhang pagkatawo mao ang sinugdanan sa espirituhanon ug waykatapusang kinabuhi. Ang pagkaepektibo sa katin-awan ni Jesus sa ikaduhang pagkatawo nagaagad lamang diha sa Iyang katangdian ngadto sa pisiko nga pagkatawo ingon nga ang sugdanan sa tawhanong kinabuhi. Si Jesus ba mopahisalaag ni Nicodemus o ni bisan kinsa pa mahitungud sa espirituhanong kinabuhi? Dili! Adunay usa lamang ka dikalikayang konklusyon: Ang sinugdan sa kinabuhi sa pulos sa pisiko ug espirituhanon nga mga pagbulot-an maoy padulong sa konsepto sa pagkatawo, dili sa pagpanamkon o pagmabdos.

Ang tumong diha sa Kasulatan sa kanunay diha sa pagkatawo ingon nga ang sinugdanan sa kinabuhi. Ang pagpanamkon dili makamugna og tawhanong kinabuhi; bugtong ang mamugnaong buhat sa Dios diha sa pagkatawo ang nagamugna og tawhanong kinabuhi. Diha sa ikaduhang pagkatawo ang mamugnaong buhat sa Dios nagatukod sa usa ka nahimugso-pag-usab nga tawhanong linalang uban sa usa ka espirituhanong kinabuhi.

WAHISABTI NGA MGA YUGTO

Adunay pipila ka mga bersikulo diha sa Kasulatan nga magpakita sa pagsukwahi sa labing-hinungdanong pasikaran nii-ni nga libro—nga ang tawhanong kinabuhi nagasugod diha sa pisiko nga pagkatawo. Kita karon magtuki og pipila ka bibliyanhong mga teksto sagad gikutlo ingon nga pruyba nga ang

tawhanong kinabuhi nagasugod diha sa sabakan ug magtino kon aduna bay bisan unsang panagsupak o pagsukwahi.

Mga Salmo 139:13

Kay Ikaw miporma [*qanah*] sa akong suludnong mga bahin;
Ikaw mitagik kanako sulud sa sabakan sa akong inahan [*bebeten*].
Ako mohatag pagpasalamat Kanimo, kay ako sa makahahadlok ug sa maanindot nga gihimo;
Kahibulungan ang Imong mga buhat,
Ug ang akong kalag nasayod niini pag-ayo. (Mga Salmo 139:13-14)

Kini nga yugto diha sa Mga Salmo sagad gikutlo ingon nga ebidensiya nga ang tawhanong kinabuhi nagapuyo sulud sa sabakan. Usa ka komentarista sa bersikulo 13 mamahimong mobarog nga kon ang Dios “tagik[mitagik] kanako sulud sa sabakan sa akong inahan,” nan ang Dios sa personal maykalabutan para sa binhi una sa pagkatawo, ug tungud niini, ang tawhanong kinabuhi nagapuyo sulud sa sabakan. Ang maong katin-awan midumili og pagsabut sa pisiko nga pagkatawo ingon nga ang sugdanan sa tawhanong kinabuhi nga gihukman gikan sa mga yugto nga gituki na.

Ang presensiya sa Hebreyo nga pangdugtongang *be* uban sa pungan nga *beten* diha sa bersikulo 13, ghiusa ingon nga *bebeten*, nagapakita sa pagproklamar sa sabakan ingon nga ang nagtagik o nagpalambo nga lugar para sa tawhanong kinabuhi. Ang *bebeten* nagakahulugan og “sulud sa sabakan.” Si David, ang tagsulat niini nga Mga Salmo, sa tin-aw nagpahayag sa iyang kamapasalamaton ngadto sa iyang Magbubuhay para sa pagporma sa iyang “suludnong mga bahin” sulud sa sabakan. Sa wayduhaduha, si David mitinguha sa paghulagway og usa

ka pagtukod sulud sa sabakan, dili gawas sa sabakan.

Unsa man ang “suludnong mga bahin”? Ang termino nagapasabut sa literal ngadto sa pisiko o pangsulud nga mga bahin sa lawas. Pangsulud nga mga bahin sa lawas mao ang labing makuti ug kinahanglanong mga bahin sa lawas. Ang pagtagik sa suludnong mga bahin maoy sosama ngadto sa pagpatubo sa turok ug binhi gikan sa zygote. Busa, ang “suludnong mga bahin” magsugyot og biyolohiyanhong kinabuhi diha niini nga konteksto. Sa dihang ang pangsulud nga mga bahin sa lawas ug pormat nga kalag sa igong giporma, ang binhi nagabulag gikan sa sabakan ug ang Dios nagahatag sa kalagnong kinabuhi ngadto sa pormat nga kalag. Ang binhi unya mahimong usa ka tawhanong linalang, makahimo sa pagpuyo sa makaugalingnanon sa inahan.

Ang punglihok nga gigamit sa paghingalan sa pagporma niini nga biyolohiyanhong kinabuhi *wala* nagapasabut og dihadia nga pagbuhat, apan hinoon isip tigpataliwala nga pagbuhat—*qanah*, “sa pagkuha” o “sa pag-angkon.” Ang Traducionists ug Creationists malagmit mouyon niini nga punto. Bisan pa niana kini nga bersikulo nagapaangkon sa Dios sa pagporma og suludnong mga bahin sa binhi, ang pagporma maoy usa ka dilaktod o usa ka isip tigpataliwala. Ang biyolohiyanhong kinabuhi giporma pinaagi sa pagpaliwat ug ang pagpasulud sa genetic nga materyal, usa ka paagi nga ang Dios Mismo mipalihok human sa pagkalaglag ni Adan. “Mitagik kanako sulud sa akong inahan nga sabakan” nagahulagway niining isip tigpataliwala nga pagporma. Apan ang biyolohiyanhong kinabuhi kinahanglang lainon gikan sa kalagnong kinabuhi. Walay laktod nga ebidensiya ang anaa niini nga yugto sa paghukom nga ang pagtagik sa Dios sa suludnong mga bahin nagakahulugan sa Iyang isip tigpataliwala nga pagbuhat sa *kalagnong* kinabuhi. Hinoon, ang bersikulo 13 nagapasabut sa piho ngadto sa mapadayonong isip tigpataliwala nga pagbuhat sa Dios sa biyolohiyanhong kinabuhi.

Samtang ang panglantaw sa Dios gipanghimatuud maha-tungud sa gigikanan sa tawhanong kinabuhi, ang mga yugto sama sa Mga Salmo 139:13 sa tin-aw magpahayag og gibayaw nga respeto para sa biyolohiyanhong kinabuhi diha sa sabakan. Ang kahulugan sa mao nga mga yugto may kalabutan ngadto sa doktrina sa divine nga dekrito ug sa omniscience sa Dios.⁴⁴ Gikan sa eternidad nga milabay ang Dios nakahibalo sa tanan nga mahibaloan. Siya nahibalo sa matag tawo kinsa matawo ug sa matag hitabo sa ilang kinabuhi kaniadto pa nga sila nabuhi. Siya midesinyo ug mibuhat sa lawas ug kalag sa katawhan ug kita sa tinuud “sa makahahadlok ug sa maanindot nga gihimo; Kahibulungan ang Imong mga buhat.”

Ang Mga Salmo 139:13-14 maoy usa ka pasidungog ngadto sa malungtarong kahibalo ug desinyo sa Dios sa matag usa kanato bisan pa kaniadto nga kita sulud sa sabakan. Apan, kini dili makatarunganon o salabutanon sa paghukum gikan niini nga yugto nga ang tawhanong kinabuhi anaa sulud sa sabakan, ilabina nga may ingon kadako nga sa kasulatang ebidensiya ngadto sa pagkasupak.

Jeremiah 1:5

“Sa wala pa Ako miporma [*yatsar*] kanimo sulud
[*pinaagi*] sa sabakan Ako nahibalo kanimo,
Ug sa wala pa ikaw natawo Ako mibalaan kanimo;
Ako mitudlo kanimo nga usa ka propeta ngadto sa
kanasuran.” (Jeremiah 1:5)

Gipalayo gikan sa iyang konteksto kini nga bersikulo mi-kombinser sa daghang katawhan nga ang Dios nagaporma sa tawhanong kinabuhi sulud sa sabakan. Apan ang katin-awan

44. Thieme, *The Integrity of God*, mga Pakapin sa basahon A ug B.

sa Jeremiah 1:5, sama sa Mga Salmo 139:13, may kalabutan sa omniscience sa Dios ug sa doktrina sa divine nga dekrito. Si Jeremiah naghulagway sa iyang kaugalingong tawag ngadto sa ministryo. Ang omniscience sa Dios nahibalo sa tanang butang mahibaloan mahitungud ni Jeremiah bisan pa wala pa siya gipanamkon. Sa pagkatinuud, ang omniscience sa Dios nahibalo didto sa eternidad nga milabay sa tanang tinuud nga mga hunahuna, mga desisyon, mga lihoc ni Jeremiah ug sa matag lain nga tawhanong linalang. Ang divine nga dekrito mao ang talaan nga ipatik sa kompiyuter niini nga mga kalihukan. Bisin pa og daghan niadtong mga hunahuna, mga desisyon, ug mga lihoc maoy sukwahi sa mga tinguha sa Dios, Siya hinoon nahibalo nga kining mga hitabo mahitabo.⁴⁵ Si Jeremiah anaa sa kahibulong sa waykinutubang kahibalo ug kinalabwang-kamandoan sa Dios. Diha sa bersikulo 5 siya nagabalita og usa niining gidekrito nga mga hitabo—iyang pagkatudlo ingon nga usa ka propeta sa Israel.

Ang punghok nga si Jeremiah nagagamit para sa “miporma” mao ang *yatsar*. Ang paggamit sa *yatsar* nagasugyot nga si Jeremiah nagpasabut ngadto sa pagporma sa iyang biyolohiyanghong kinabuhi. Kini mao ra nga punghok ang makita sa Genesis 2:7 para sa dihihi nga pagbuhat sa biyolohiyanghong kinabuhi ni Adan. Apan, ang *yatsar* sa Jeremiah 1:5, sama sa Isaia 44:2 ug 44:24, wala nagapaila og dihihi, apan isip tigpataliwala nga pagbuhat sa biyolohiyanghong kinabuhi. Hinumdumi, ang Dios mibuhat og biyolohiyanghong kinabuhi makaduha lamang sa wala pa ang Pagkalaglag. Human sa Pagkalaglag ang biyolohiyanghong kinabuhi gipasanay sa natural diha sa pagpanamkon ug giporma sulud sa sabakan sa inahan. Kini nga paagi si Jeremiah

45. Ang divine nga kinalabwang-kamandoan mihimo sa tanang mga hitabo sa piho nga mahitabo. Apan ang Dios usab midekrito nga ang katawhan makabaton og gawasng kabubut-on. Sa paghatag kanato og kabubut-on Siya mihukum nga ang atong mga desisyon, bisan unsa nga sila mahimo, sigurong mahitabo. Siya usab midekrito sa eksaktong paagi, masubayon sa liyang integridad, diha nga Siya magadala sa atong mga desisyon.

nagaila ingon nga nahitabo *bebeten*, “sulud sa sabakan” o “pinaagi sa sabakan.”⁴⁶ Ang iyang biyolohiyanhong kinabuhi giporma isip tigpataliwala pinaagi sa sabakan.

Ang *yatsar* giunhan sa pulong nga “sa wala pa,” usa ka adberbiyo nga nagsugyot og usa ka panahon nga nagpauna og pitsa sa pagporma sa biyolohiyanhong kinabuhi ni Isaiah ug sa iyang pagkatawo. Bugtong ang omniscience sa Dios, nga mipahayag sa divine nga dekrito, ang nakahibalo ug nakabalaan ni Jeremiah sa wala pa ang iyang biyolohiyanhong kinabuhi giporma o ang iyang kalagnong kinabuhi gihatag, ug sa ingon ang iyang tawhanong kinabuhi gibuhat.

Kadtong kinsa nakadungog sa mensahe ni Jeremiah nasa-yod nga ang “Ako miporma kanimo sulud sa sabakan” ug “sa wala pa ikaw natawo Ako mibalaan kanimo” magpasabut ngadto sa usa ka panahon sa wala pa ang bisan unsang tawhanong kinabuhi maanaa. Diha niini nga pahayag ang diikatangdi nga esensiya ug gahum sa Dios sa Israel giproklamar. Kinsa apan labawng-kamandoan, omniscient nga Dios ang makahingalan ni Jeremiah nga “usa ka propeta ngadto sa kanasuran” sa wala pa si Jeremiah usa ka tawhanong linalang?

Ang pahayag sa omniscience sa Dios diha sa konsagrasyon ni Jeremiah sa wala pa siya matawo dili ebidensiya nga ang tawhanong kinabuhi anaa sulud sa sabakan. Ang nag-unang tumong sa bersikulo 5 mao ang pagdayeg sa omniscience ug kinalabwang-kamandoan sa Dios diha sa pagtawag ni Jeremiah ngadto sa ministryo. Bugtong Dios ang nahibalo sa eternidad nga milabay nga si Jeremiah mabuhi, magpahayag og pagtoo diha sa Ginoo, ug mahimong bantugan nga espirituhanong pangulo sa iyang panahon. Ang Dios milain kaniya didto sa eternidad nga milabay sa pag-alagad sa Israel. Sa diha nga

46. “Pinaagi” o “uban” sa sabakan usa ka isip pamaagi sa paggamit sa pangdugtongang *be*. Tan-awa sa Ronald J. Williams, *Hebrew Syntax: An Outline* (Toronto: University of Toronto Press, 1982), 44; ug Waltke ug O'Connor, *An Introduction to Biblical Hebrew Syntax*, 196-97.

ang Dios mibuhat sa biyolohiyanhong kinabuhi ni Adan ug kalagnong kinabuhi, Siya nahibalo na nga niadtong 626 B.C. si Jeremiah magsugod og usa ka masanayong ministeryo nga maglungtad sa pamunoan sa Hudiyo nga mga hari sila Josiah, Jehoahaz, Jehoiakim, Jehoiachin, ug Zedekiah. Kadtong kinsa si Jeremiah miministro mahimong madani uban niining mga kredensiyal: Ang Dios mitawag kaniya bisan gani sa wala pa siya gipanamkon (biyolohiyanhong kinabuhi) o matawo (tawhanong kinabuhi). Ang mensahe ni Jeremiah maoy usa ka testimonyo dili sa tawhanong kinabuhi sulud sa sabakan apan ngadto sa omniscience sa Dios.

Lukas 1:15

“Kay siya [John the Baptist] mahimong bantugan diha sa panan-aw sa Ginoo, ug siya dili moinum og bino o alak; ug siya mapuno [magamhan] sa Balaang Espiritu, samtang bisan pa [diha sa umaabot] sulud sa iyang inahan nga sabakan [*ek koilias*, “gibulag gikan”].” (Lukas 1:15)

Ang konteksto sa Lukas 1:15 nagapadayag sa propesiya ni anghel Gabriel ngadto ni Zacharias, bana ni Elizabeth, mahatungud sa iyang umaabot nga anak-lalaki, John the Baptist. Kritikal ngadto sa kahulugan niini nga bersikulo mao ang pagsabut sa katapusang pulongan, “samtang bisan pa sulud sa iyang inahan nga sabakan.”⁴⁷

Ek koilias, gigamit pag-usab dinhi, sa diigo nga gihubad diha sa bersikulo 15 og “sulud sa sabakan.”⁴⁸ *Koilias* mao ang ablative nga pangusahan sa *koilia*, “sabakan.” Ang ablative nga

47. (*Eti ek koilias maytros autou*), “samtang bisan pa sulud sa iyang inahan nga sabakan,” maoy usa ka ubus nga paghubad diha sa NASB. Ang NIV (New International Version) nagapahayag sa pulongan “bisan pa gikan sa pagkatawo.”

48. Tan-awa sa bahin nga gitutlohan, “The Greek Preposition *Ek*,” panid 44.

kaso giunhan pinaagi sa pangdugtongang *ek* nagatimaan og pagbulag. Ang *ek* kinahanglang sabton ingon nga nagpasabut og pagbulag: “gawas gikan” o “nagpahilayo sa.” Ang pulongan nga gihisgutan kinahanglang hubaron og, “bisan pa [diha sa umaabot] gibulag gikan sa iyang inahan nga sabakan.” Si Lukas, ang tawhanong tagsulat, nagpadayon sa pasabut sa pagbulag nga nakita sa paggamit sa *mibeten* diha sa Karaang Testamento ug *ek koillias* diha sa LXX. Sa laing mga pulong, ang ablative sa pagbulag nagasugyot nga si John kinahanglang matawo sa dili pa siya mahimong magamhan o mahatagan-og-katakus sa Espiritu.

Ang paghatag-og-katakus sa Balaang Espiritu diha sa Karaang Testamento nga mga panahon anaa lamang sa pipila ka mga magtotoo ug maoy usa ka pangsamtang nga pagtugyan para sa katumanan sa disagad nga responsibilidad (Numeros 11:16-17; 27:8-20; Mga Maghuhukum 3:10; 6:34; 11:29; 13:25; 14:6; 15:14; 1 Samuel 10:6-10; 11:6; 16:13). Sa atong dispensasyon, ang Kapanahonan sa Simbahan, ang Balaang Espiritu sa permanenteng nagapuyo sa matag magtotoo (Mga Taga-Roma 8:11; 1 Mga Taga-Corinto 3:16; 6:19; 2 Mga Taga-Corinto 6:16).⁴⁹ Apan si John the Baptist natawo ubus sa dispensasyon nga mga palisiya ug mga paagi sa Karaang Testamento sa wala pa ang pagsugod sa Kapanahonan sa Simbahan. Ang pahibalo sa paghatag-og-katakus ni John nagamarka kaniya ingon nga usa ka tawo nga may usa ka sa divine nga gimandong tahas sa paghimo. Si John the Baptist modawat og usa ka espesyal nga paghatag-og-katakus sa Balaang Espiritu sa pagtuman sa usa ka waykaparehas nga misyon, ang magbubutyag sa Manunubos, si Jesu-Kristo (Lukas 3:4).

49. Ang dispensasyon maoy usa ka panahon sa tawhanong kasaysayan nga gihubit sa pinulongan sa divine nga pagpadayag. Ang Kapanahonan sa Simbahan misugod sa adlaw sa Pentekostes A.D. 30, napulo ka mga adlaw human sa pagsaka sa atong Ginoo, ug matapos sa pagkabanhaw, o Pagsakgaw, sa Simbahan. Tan-awa sa Thieme, *The Divine Outline of History: Dispensations and the Church* (1999), 4-6, 17-18, 63-70, 80-142.

Kon si John the Baptist gihatagan-og-katakus sa Balaang Espiritu “sulud sa iyang inahan nga sabakan,” kini magsugyot sa presensiya og kapin sa biyolohiyanhong kinabuhi lamang sulud sa sabakan. Kana dili mao ang kahimtang! Sa pagkatinuud, ang Lukas 1:41 nagapaila ni Elizabeth, iyang inahan, ingon nga ang usa kinsa gihatagan-og-katakus sa Balaang Espiritu. Ang Kasulatan sa kanunay nagapaila sa Balaang Espiritu ingon nga gihatag ngadto sa tawhanong mga linalang (natawo sa pisiko nga buhi) kinsa nahimugso-pag-usab.

Walay bibliyanhong paninugdan para sa usa ka binhi nga napuno sa Balaang Espiritu sulud sa sabakan. Walay usa nga mahimong mapuno sa Balaang Espiritu hangtod nga siya matawo sa makaduha. Ang unang pagkatawo maoy sa pisiko, ang punto nga ang tawhanong kinabuhi nagasugod. Ang ikaduhang pagkatawo maoy espirituhanon, ang takna sa pagtoo diha ni Jesu-Kristo ug ang punto nga ang espirituhanong kinabuhi nagasugod. Busa, si John the Baptist mahimo nga “bisan pa [diha sa umaabot]” gihatagan-og-katakus sa Balaang Espiritu human sa pagkahimugso-pag-usab, o pagkatawo pag-usab. Ang Lukas 1:15 ug ang naglibot nga konteksto (mga bersikulo 13-14) magpaila og pagkatawo, dili ang sabakan, ingon nga ang sinugdanan sa tawhanong kinabuhi.

Lukas 1:41

Ug kini nahitabo nga sa dihang si Elizabeth nakadungog sa timbaya ni Maria, ang masuso [binhi nga mahimong si John the Baptist] milukso sulud sa iyang sabakan; ug si Elizabeth napuno sa Balaang Espiritu. (Lukas 1:41)

Ang bersikulo 41 nagahikap sa usa ka malanogong kuldass sa emosyon sa daghang kababayen-an kinsa maghinumdum sa kalihukan sa binhi sulud sa ilang kaugalingong sabakan. Bisan

kinsang babaye kinsa namabdos na sa tin-aw nagahinumdumadtong mga panahon sa dihang ang nag-ugmad nga binhi nagasikad o nagalihok. Apan, ang maong makahihilap ug emosyonal nga mga paghandum dili mao ang pundasyon para sa pagsabut niini nga yugto.

Diha sa Lukas 1:35-36 si Maria gipahibalo ni anghel Gabriel nga samtang siya usa ka birhen siya manamkon ug ang iyang “liwat” mao ang “Anak sa Dios.”⁵⁰ Si Maria usab gisultian nga ang iyang kabanay, Elizabeth, kinsa bisan pa og dimakapanganak ug miagi sa edad sa pagpanganak, sa milagrosong nanamkon ug anaa sa iyang ikaunum nga bulan sa pagmabdos. Sunud sa anghelanong anunsiyo si Maria nagapadulong sa pagbisita ni Elizabeth.

“Kay tan-aw- ug paminaw, sa dihang ang tunog sa imong timbaya miabut sa akong mga dalunggan, ang masuso [*brephos*, “binhi”] milukso [milihok] sulud sa akong sabakan para sa [tungud sa] kasadya [kakulbahinam nga nagapaukyab sa pulso].” (Lukas 1:44)

Sa dihang si Elizabeth nakadungog sa timbaya ni Maria ang *brephos*, “ang wala-pa-matawo nga binhi,” milihok “sulud sa iyang sabakan.”⁵¹ Ang paghubad niini nga yugto nagahatag og impresyon nga ang binhi nagtubag “para sa kasadya.” Apan kon ang emosyon sa kasadya anaa na diha sa binhi, nan ang binhi mahatagan-og-kalag, usa ka taghuput sa tawhanong kinabuhi. “Kasadya” sa tinuud nagapasabut ngadto sa emosyonal nga tubag sa inahan nga, gitipon uban sa gawas nga tunog sa tingog ni Maria, mipahimo sa sunud nga makapabandang paglihok sa *brephos*.

50. Si Maria ang inahan sa pagkatawo, dili sa pagkadios, ni Jesu-Kristo.

51. Arndt & Gingrich, *A Greek-English Lexicon of the New Testament*, 147.

Ang usa ka nagsabak nga inahan tingali nasayod nga ang binhi nagatubag ngadto sa tingog sa inahan, amahan, musika, o sa laing mga tunog. Sa medisina nga mga pagtoon magpakita nga ang binhi nagatubag ngadto sa mga tunog nga may usa ka startle reflex.⁵² Ang startle reflex maoy usa ka pananglitan sa makapabandang paglihok o reflex motility.⁵³

Sa dihang si Elizabeth nakadungog sa timbaya ni Maria, si Elizabeth nahimong mahinamon sa presensiya ni Maria. Kini nga obserbasyon gipanghimatuud sa lihok ni Elizabeth:

Ug siya [Elizabeth] misinggit sa usa ka malanog nga tingog [uban sa hilabihan nga emosyon], ug miingon, “Bulahan diha sa kababayan-an *mao* ikaw [Maria], ug bulahan mao ang bunga sa imong sabakan! Ug giunsa nga kini *nahitabo* kanako, nga ang inahan sa akong Ginoo moanhi kanako?” (Lukas 1:42-43)

Sa dihang si bisan kinsa ang mahimong mahinamon ang ilang pinitik sa pulso nagaukyab samtang ang lawas nagamugna og adrenalin ug laing mga kemikal nga magsulud sa bul-og sa dugo sulud sa lawas. Samtang ang pinitik sa pulso nagaukyab sa usa ka mabdos nga babaye, ang iyang dugo nagaagi labi pa ka tulin pinaagi sa inunlan. Ang adrenalin nagasulud sa bul-

52. Ang startle o Moro reflex maoy usa sa daghang biyolohianhon, neuromuscular nga mga tubag diha sa binhi, pareha sa usa ka ditinuyong pagsikad nga tubag o ukno. Ang startle reflex nagalakip sa ekstensiyon ug unya pagbakwi sa mga bukton ug mga bitis diha sa binhi sa usa ka makakombulsiyon nga paglihok nga mahimong molungtad hangtod sa napulo ka mga segundo. Usa ka pagtoon nga gidumala didto sa University of Southern California School of Medicine nakakaplag nga sa dihang ang usa ka artipisyal nga tutunlan ibutang ngadto sa pus-on sa inahan mimugna og usa ka tulo-ka-segundo nga tunog, ang startle reflex diha sa binhi miresulta sa matag hitabo. Tan-awa sa Michael Y. Divon, Lawrence D. Platt, et al., “Evoked Fetal Startle Response: A Possible Intrauterine Neurological Examination,” *American Journal of Obstetrics and Gynecology* 153 (1985): 454-56.

53. Reflex motility maoy usa ka klase sa paglihok sulud sa sabakan nga may kalabutan sa makapalihok nga kahimtang sa mga balatiang mga ugat ug sa ilang mga paghunong, gidugtong uban sa lihok sa taliwala ug makapalihok nga ugat nga mga selyula.

og sa dugo sulud sa lawas sa binhi, nagmugna og paglihok. Ang kakulbahinam makapahimo usab sa mga pag-uk-uk diha sa tagoangkan nga bongbong, laing hinungdan sa binhi nga paglihok. Ang binhi nagatubag ngadto sa pisyolohiya nga epekto sa mga emosyon sa inahan ug nagalihok sa tubag ngadto sa pisyolohiya nga kausaban sa inahan. Ang yugto maoy usa ka nag-unang pananglitan sa pagsalig-sa-inahan, dili magawasnon nga lihok sa binhi. Ang binhi mao ang biyolohiyanhong kinabuhi nga nagtubag ngadto sa biyolohiyanhong mga palagsik. Ang tunog sa tingog ni Maria ug ang nahiangay nga emosyon ni Elizabeth mipahimo sa binhi nga makapabanda nga paglihok.

Ang sa binhi nga motility maoy usa ka kalihukan sa biyolohiyanhong kinabuhi, nga wala nagakinahanglan og presensiya sa kalagnong kinabuhi. Ang sa binhi nga paglihok nagapukaw og kusganong mga emosyon diha sa inahan ug ang emosyonal nga kasinatian mahimong mausab-usabon ug makalibog. Diin ang emosyonal nga kasinatian nagasupak sa pahayag sa Kasulatan, ang kasinatian maoy waypulus. Ang inahang-gimugna sa binhi nga paglihok sulud sa tagoangkan, nga maoy ebidensiya sa biyolohiyanhong kinabuhi sulud sa sabakan, dili mahimong maalaan para sa magawasnong kinabubut-on nga lihok sa usa ka tawhanong linalang uban sa usa ka buhing kalag. Ang sa binhi nga paglihok ug reflex motility maoy natural nga mga kalihukan sa biyolohiyanhong kinabuhi, dili gayud kalagnong kinabuhi.

Lukas 11:27-28

Ug kini nahitabo samtang Siya [Jesu-Kristo] miingon niining mga butanga [diskurso sa demonismo], usa sa kababayen-an diha sa duut sa katawhan mipasaka sa iyang tingog, ug miingon ngadto Kaniya, “Bulahan mao ang sabakan nga misabak Kanimu, ug ang mga soso hain didto Ikaw gipasoso.” (Lukas 11:27)

Kini nga babaye kinsa sa binastos nagasagbat sa pagtolon-an sa Ginoo nagatinguha sa pag-ilis sa Iyang diskurso gikan sa demonismo ngadto sa pagkainahan.⁵⁴ Siya nagapaninguha sa paghulip “sa pulong sa Dios” sa Iyang kaugalingong panahum. Ang Iyang “gipasaka” nga tingog ug mapangahasong pamatasan magsugyot og kakusog, usa ka babaye kinsa nagadala sa Iyang-kaugalingon sa tinuuray kaayo. Sa pagkaarogante siya nagapangayo og pagtagad. Ang Iyang kapungut napukaw. Sa paghisgotog “sa sabakan” ang babaye nagasulay sa pagmaneho ni Jesus ngadto sa pagbalhin sa usa ka hilisgutan nga siya nagaisip nga Siya dili magpangahas sa paghikalimot. Siya sa sayup nangatarungan, Unsaon ni Jesus sa dili paghunong ug pagdayeg sa Iyang inahan, ang usa kinsa mihatag Kaniya og kinabuhi! Sa dakong kasubo, kini nga babaye wala nakasabut sa gigikanan sa tawhanong kinabuhi, ug labi pang nabalaka sa Iyang kaugalingong mga idiya kay sa mga pagtolon-an ni Jesu-Kristo, kinsa maoy Dios (Juan 1:1-2).

Bisan unsay tinuud nga pangpadasig niining bastos ug arogante nga babaye, siya nagapili sa paghimo og usa ka isyu sa sabakan. Sa Iyang pag-ulbo ang babaye nagapasabut nga tungud kay si Jesus migumikan sa Iyang inahan nga sabakan, ang pagkainahan kinahanglang dayegon para sa Iyaha mismong pagkaanaa. Sa tago kini nga babaye nagatanyag og usa ka mini nga doktrina: ang sinugdanan sa tawhanong kinabuhi sulud sa sabakan. Apan sa waykalibutan siya nagahimo og usa ka kalainan tali sa nagpalahutay sa biyolohiyanhong kinabuhi sulud sa sabakan ug nag-amuma sa tawhanong kinabuhi sa soso sa inahan.

Ang Ginoo wala makiglantugi kaniya, makigdebat kaniya, o mipakaulaw kaniya. Siya sa yano mitubag sa kamatuuran.

Apan Siya miingon, “Isip tugbang, bulahan mao

54. Thieme, *Satanas ug Demonismo*.

kadtong kinsa maminaw sa pulong sa Dios, ug magsunud [magtuman] niini.” (Lukas 11:28)

Ang unang pulong ni Jesus ngadto niining bayhana mao ang klasiko nga Griyegong partikula (*menoun*), “isip tugbang.” Ang *menoun* maoy usa-ka-pulong nga partikula nga ang mga Griyego migamit sa pagsugyot sa ilang dipag-uyon uban ang usa ka pamahayag. Sa dihang ang usa ka tawo migamit sa *menoun*, tanan o bahin sa unsa ang bag-ohay gisulti maoy sayup ug usa ka koreksiyon sa dimadugay ang magsunud. Gikan niini nga partikula kita nahibalo nga si Jesus misupak sa singgit sa babaye. Sunud niana, si Jesus nagapuli sa Iyang kaugalingong deklarasyon para sa iyang makalibog ug mini nga proklamasyon. Ang koreksiyon sa Ginoo nagasulti sa isyu sa panalangin.

Sa pagdumili-pagtagad sa kabingkilan sa babaye, si Jesus sa maantigong nagasalikway sa sabakan ingon nga ang gigikanan sa tawhanong kinabuhi ug panalangin. Kini nga babaye misaysay og unsa ang daghang katawhan sa sayup nga nagtoo: ang sabakan nagasangkap sa tawhanong kinabuhi ug, tungud niini, panalangin ngadto sa katawhan. Siya nagasulay sa paggamit ni Jesus isip usa ka himan sa pag-abante sa kahawud sa kababayen-an tungud kay siya sa sayup nagatoo nga ang kababayen-an ang magdala sa tawhanong kinabuhi sulud sa ilang mga sabakan. Apan si Jesus nagasalindot sa henero ug sabakan nga isyu, nagpunting hinoon diha sa tinuud nga isyu: pagpaminaw “sa pulong sa Dios” para sa panalangin.

Ang mini nga konsepto sa babaye mahimong mapatarong kon siya nakahibalo ug nakatuman sa Pulong sa Dios. Sa bali, ang labing-dako nga panalangin ngadto sa tawhanong kaliwatan nagbarog atubangan kaniya niadtong taknaa nagsulti sa Pulong sa Dios. Ang tubag sa atong Ginoo nagapatataw sa hawud nga kamahinungdanon sa pagpaminaw ug pagtuman sa Iyang Pulong. Si Jesus nagapahimangno sa matag-usa

nga anaa sa pag-ila sa absolutong kamatuuran sa Dios, dili ang panahum niini nga babaye. Karon kita maminaw sa Iyang Pulong gikan sa Bibliya, ug gikan sa walay laing tinubdan.

Pagpaminaw ug pagtuman sa Pulong sa Dios maoy bililhon sa atong pagtoon sa gigikanan sa tawhanong kinabuhi. Waysapayan sa atong personal nga mga pagbati o emosyonal nga pagkalambigit sa hilisgutan, kon kita magsabut sa kamatuuran kita kinahanglang magdawat og unsa ang isulti sa Bibliya. Ayaw tugoti ang malumong kasinatian sa pagmabdos nga mag-una sa kinalabwang isyu diha sa Kristohanong kinabuhi: panalangin pinaagi sa pagpaminaw ug pagtuman sa Pulong sa Dios.

Exodo 21:22-25

“Ug *kon* ang kalalakinhan makigbugno sa usag usa ug makaigo sa usa ka babaye nga nagsabak aron nga siya adunay usa ka pagkakuha sa gisabak [*yatsa*, iyang bata “nagagula”], apan walay *dugang* [wala diha sa Hebreyo] kadaot [sa inahan o sa bata kinsa natawo], siya sa wayduhaduha multahan sa ingon nga ang bana sa babaye mahimong mangayo kaniya; ug siya mobayad sa ingon nga ang mga maghuhukum *maghukum*. (Exodo 21:22)

“Apan kon adunay *bisan unsang dugang* [wala diha sa Hebreyo] kadaot, nan ikaw motudlo *ingon nga usa ka silot* kinabuhi para sa kinabuhi [silot sa kamatayon], mata para sa mata, ngipon para sa ngipon, kamut para sa kamut, tiil para sa tiil, sunog para sa sunog, samad para sa samad, pangus para sa pangus.” (Exodo 21:23-25)

Lex Talionis, ang balaod sa pagbalos, mao ang usa ka su-

karanang latid didto sa Karaang Haduul nga Sidlakang balaodnong mga kodigo. Bisan unsang kadaot o kamatayon ngadto sa usag-usa pinaagi sa laing tawo mahimo nga bayaran sa sad-an sa mao rang paagiha. Ang Balaod ni Moses mao ang tukmang-pananglitan sa Karaang Haduul nga Sidlakang balaodnong mga kodigo. Ang Exodo 21:22-25 usa ka pananglitan sa mabalosong balaod diha sa kodigo ni Moses.⁵⁵ Sa tukmang pagsabut sa balaodnong mga butang-gipasabut niini nga yugto, kita kinahanglang sa waysayup mag-ila-og-kalainan tali sa biyolohiyanhong kinabuhi sulud sa sabakan ug tawhanong kinabuhi nga gihatag sa pagkatawo.

Ang kahulugan sa Hebreyo nga punghihok *yatsa* diha sa bersikulo 22 nagasangkap og yawi sa pagsabut sa sangkad ug tumong sa hukmanang balos. Ang *yatsa* gipahayag og “pagkakuha sa gisabak” diha sa New American Standard nga paghubad sa Bibliya, apan sa literal nagakahulugan og “mogula” o “mogawas.” Sa dihang ang binhi nagagula o nagagawas gikan sa sabakan, ang *yatsa* naghulagway og pagkatawo. Dinhi niini nga hitabo ang *yatsa* nagadala og mao ra nga idiya sama sa *mibeten*, “gawas gikan sa sabakan.”

Ang ahat nga pagkatawo nga gihulagway diha sa bersikulo 22 gumikan sa duha ka mga lalaki nga nag-away kinsa nakaigo og usa ka babaye aron nga siya nagabati ug nagapanganak.⁵⁶ Ang pagpakaingon sa balaod mao nga ang inahan nagalungtad sa mapait nga kaagi ug ang bata natawo nga buhi, usa ka buhi,

55. Ang Balaod ni Moses sa divine nga dinasig ug gitugot para sa Israel. Sa ingon, ang Dios Mismo mitugot sa mapanimalusong mga balaod sa silot para sa krimen, gidumala pinaagi sa takus nga gitudlong awtoridad, isip bahin sa mga balaod sa divine nga katukuran nga magsiguro sa kagawasan, seguridad, kalinaw sulud sa usa ka nasudnong linalang, ug usab nagasangkap og paghiuna para sa paghinumdum sa biktima. Tan-awa sa Thieme, *The Divine Outline of History*, 56-59.

56. Ahat nga pagkatawo gisugyot pinaagi sa daghanang ludlis sa “bata.” Kini nga bersikulo wala naghigot og kaluha ingon nga ang daghanan mahimong sa laing paagi mosugyot, apan sa usa ka natural nga produkto, ang bata, “diha sa usa ka dikinaianhon nga kondisyon.” Ang dikinaianhon nga kondisyon sa bata maoy ahat nga pagkatawo. Tan-awa sa Williams, *Hebrew Syntax: An Outline*, 7.

gihatagan-og-kalag nga tawhanong linalang. Walay pagdahum sa tawhanong kinabuhi nga anaa sulud sa sabakan. Ang balaod magamit lamang ngadto sa bata human sa pagkatawo. Ang bata kinahanglang makadawat og kalagnong kinabuhi diha sa pagkatawo sa dili pa kini mahimong sa binalaod madaot o mamatay.

Human ang bata natawo ug nakadawat sa “ginhawa sa kinabuhi” gikan sa Dios, ang balaod nagatanyag og duha ka mga kapilian para sa pagbalos. Ang unang kapilian nagakinahanglan sa usa kinsa miigo sa babaye sa pagbayad og usa ka multa “sa ingon nga ang bana mahimong mangayo” ug “sa ingon nga ang mga maghuhukum maghukum.” Tungud kay walay makahuluganong kadaot ngadto sa inahan o ang karon nga buhing bata lain kay sa mga kapintas sa ahat nga pagkatawo o usa ka diyutay nga kadaot, usa ka multa mao ang tanan nga ang balaod nagapangayo.

Ang ikaduhang pagbalos nga kapilian gihulagway diha sa Exodo 21:23-25 nagaagad diha sa gidak-on sa kadaot ngadto sa bisan hain ang inahan o ang buhi nga bata human sa pagkatawo. Usa ka kubus kay sa makapatay nga kadaot ngadto sa bisan hain ang inahan o bata o sa duha makadawat sa balos sa usa ka “mata para sa usa ka mata, ngipon para sa usa ka ngipon.” Ang silot sa kamatayon, “kinabuhi para sa kinabuhi,” mahimong imando isip silot lamang kon ang nag-away nga mga lalaki makahimo og usa ka makapatay nga kadaot ngadto sa inahan o bata.

Ang hampak nakaigo samtang ang binhi sulud pa sa sabakan. Kini ang nakaingon sa babaye sa pagbati. Ang kadaot ngadto sa binhi mahimong mahitabo gikan sa hapak, ug ang pagmabdos mahimong matapos gikan sa kakugang sa hampak. Apan ang *Lex Talionis* niini nga konteksto sa tin-aw magamit ngadto sa usa ka panahon human sa pagkatawo. Ang balaod wala nagapatunong sa binhi sulud sa sabakan. Ang binhi mao ang biyolohiyanhong kinabuhi lamang ug dili usa ka

isyu atubangan sa balaod. Walay silot o bugti ang ipahamtang diha sa sad-ang hingtungdan para sa kadaot ngadto sa binhi sulud sa sabakan o para sa usa ka natawong-patay nga bata.

Ang prinsipyo sa pagpanalipod ug pag-amuma sa biyolohi-yanhong kinabuhi sulud sa sabakan sa kanunay usa ka dakong-hinungdan tungud kay ang binhi maoy usa ka malagmit nga tawo. Apan si Moses, ang tawhanong tagsulat, wala nagalakip sa bisan unsang balaodnong kalagmitan mahatungud sa binhi. Ang bata kinahanglang matawo ug makadawat sa ginhawa sa kinabuhi sa dili pa ang pag-uli o balos singlon. Kon ang bata natawong-patay walay mahimong pag-uli ang pangayoon. Apan, bisan hain sa pag-uli o balos ang mahimong pangayoon para sa inahan. Ang balaod sa pagbalos nahasulat para sa pagpanalipod sa buhi nga tawhanong mga linalang, dili sa biyolohiyanhong kinabuhi sulud sa sabakan. Ang Exodo 21:22-25 wala nagatino nga ang tawhanong kinabuhi nagasugod sulud sa sabakan.

TAWHANONG KINABUHI NGADTO SA WAYKATAPUSANG KINABUHI

Ang gigikanan sa tawhanong kinabuhi ug sunud nga pagkadaotan sa atong tawhanong pagkaanaa adunay pulos teyolohiyanhon ug personal nga mga sangputanan. Gipasa isip tigpataliwala ngadto sa matag usa kanato pinaagi sa pagpaliwat ug genetics mao ang biyolohiyanhong kinabuhi, naglakip sa usa ka pormat nga kalag ug usa ka kinaiyang makasasala. Ang Dios Mismo mao ang dihadiha nga tagmugna sa tawhanong kinabuhi. Sa dihang ang biyolohiyanhong kinabuhi nagagula gikan sa sabakan, ang Dios nagabuhat sa kalagnong kinabuhi ug ayha na ang tawhanong kinabuhi maanaa. Ingon nga kita nakakita, walay tawhanong kinabuhi ang nahimo o naporma sulud sa sabakan.

Ang binhi mahimong usa ka buhi nga tawhanong linalang lamang human sa paggula gikan sa sabakan. Diha sa pisiko nga pagkatawo ang labawng-kamandoan, omnipotent nga Dios nagahatag og dimamatay nga kalagnong kinabuhi ngadto sa mamatay nga biyolohiyanhong kinabuhi. Sa maong panahon ang hustisya sa Dios nagaimpyut sa orihinal nga sala ni Adan ngadto sa diaktibo nga kinaiyang makasasala. Kita karon tawhanong mga linalang kinsa sa espirituhanon nga patay, dimakahimo sa pag-angkon og fellowship uban ang perpektong pagkamatarong sa Dios. Kita maghuput og tawhanong kinabuhi apan gikinahanglan nga matawo pag-usab sa paghuput og espirituhanong kinabuhi.

Maingon nga ang sa pisiko nga pagkatawo mao ang sinugdanan sa tawhanong kinabuhi, sa ingon niana ang espirituhanong pagkatawo mao ang sinugdanan sa waykatapusang kinabuhi, usa ka waykatapusang relasyon uban sa Dios. Ang espirituhanong pagkatawo mahitabo diha lamang sa usa ka paagi: pagtoo lamang diha ni Kristo lamang.

Apan sama kadaghan sa midawat Kaniya [pinaagi sa pagtoo diha ni Kristo], ngadto kanila Siya mihatag sa katungud para mahimo nga mga anak sa Dios, *bisan pa* ngadto kanila kinsa magtoo diha sa Iyang ngalan. (Juan 1:12)

Si Jesu-Kristo, ang bugtong perpekto nga tawhanong linalang natawo nga walay usa ka kinaiyang makasasala, sa waykaparehas kalipikado sa pagbayad sa silot sa sala ni Adan. Diha sa mga mata sa Dios kita angayan sa wala apan kamatayon tungud sa atong posisyon diha ni Adan. Si Jesu-Kristo misakripisyo sa Iyang-kaugalingon sa pagtagbaw sa kaligutgut sa hustisya sa Dios. Siya mipas-an sa atong mga sala didto sa krus ug sila dili na usa ka isyu. Ang waykatapusang kinabuhi bukas ngadto sa tanan tungud kay Siya gihukman diha

sa atong dapit. Kita sa yano magtoo diha ni Kristo.⁵⁷

“Siya kinsa nagatoo diha sa Anak adunay waykatapusang kinabuhi; apan siya kinsa wala nagatuman [ang mando sa pagtoo diha] sa Anak dili makakita og [waykatapusan] kinabuhi, apan ang kaligutgut sa Dios nagapabilin diha kaniya.”
(Juan 3:36)

Gikan sa takna sa pagkatawo ikaw gitagana para sa kamatayon, waykatapusang pagkabulag gikan sa Dios. Gikan sa takna sa ikaduhang pagkatawo ikaw gitagana sa pagpuyo para sa eternidad uban sa Dios. Human ikaw mahatagan og tawhanong kinabuhi, ang desisyon maoy imo: waykatapusang pagkasinilutan o waykatapusang kinabuhi.

Ang kalag dimamatay. Ang tawo dili makabuhat og pagkawalay-kamatayon. Ang itlog ug tulos dili makahimo og pagkawalay-kamatayon sulud sa sabakan ingon nga usa ka resulta sa pagpanamkon. Ang mga tawo makahimo lamang og biyolohiyanhong kinabuhi, makapalungtad og espirituhang kamatayon, ug sa katapusan makatahan ngadto sa pisiko nga kamatayon. Bugtong ang waykatapusang Dios ang makabuhat sa dimamatay nga kalag ug makahatag niini ngadto sa binhi diha sa pagkatawo. Ang pagkamatay dili makamugna og pagkawalay-kamatayon.

57. Thieme, *Usa ka Butang Mahitungud sa Kinabuhi ug Kamatayon*.

Kalugpongan

biyolohiyanhong kinabuhi Nagalangkob sa selyulang kaunuran, genetic nga han-ay, ug ang mga kalihukan nga kinahanglanon sa paglahutay sa buhi nga materyal. Biyolohiyanhong kinabuhi mao ang sa pisiko ug mamatay ug wala nagalakis sa usa ka kalag, nga mao ang dimateryal ug dimamatay. Biyolohiyanhong kinabuhi dili mao ang tawhanong kinabuhi.

Creationism Ang teyolohiyanhong panglantaw nga ang Dios nagabuhat sa matag tawhanong kalag sa laktod; nagaila sa kalainan tali sa gigikanan sa kalag sa tawo ug sa gigikanan sa iyang lawas.

dihadiha nga pagbuhat Ang laktod nga mamugnaong buhat sa Dios lahi kay sa taliwala nga mga ahente o mga paagi. Si Adan gibuhat dihadiha sa Dios, maingon ang kalag sa matag tawhanong linalang.

divine nga dekrito Waykatapusan, balaan, maalam, ug labawng-kamandoang katuyoan sa Dios, nagsabut sa dungan sa tanang mga butang nga sa tibuuk panahon mao o maanaa diha sa ilang mga hinungdan, mga kondisyon, mga pagsunudsunud,

ug mga relasyon, ug naghukum sa ilang piho nga umaabot.

espirituhanong kamatayon Pagbulag gikan sa Dios diha sa pisiko nga pagkatawo. Ang impyutasyon sa silot sa orihinal nga sala ni Adan ngadto sa genetic nga napormang kinaiyang makasasala diha sa pagkatawo nagaresulta sa matag tawo nga natawo sa pisiko nga buhi, apan sa espirituhanon nga patay.

imahen sa Dios Ang dimateryal, dimakita nga esensiya sa katawhan. Ang sundanan nga ang Dios migamit sa pagbuhat sa katawhan mao ang Iyang-kaugalingon. Ang atong esensiya nagalakip sa kabubut-on, pagkahibalo-sa-kaugalingon, konsensiya, ug mentalidad.

impyutasyon Ang mahukmanong buhat sa pautang o abut sa kwenta sa usa ka tawo. Ang pagkasinilutan sa orihinal nga sala ni Adan gihatag ngadto sa matag tawo diha sa pagkatawo. Ang waykatapusang kinabuhi sa Dios gipaangkon sa matag tawo diha sa takna sa pagtoo diha ni Jesu-Kristo.

isip tigtataliwala nga pagbuhat Ang dilaktod nga mamugnaong buhat sa Dios pinaagi sa taliwala nga mga ahente o mga paagi. Ang tanang biyolohiyanghong kinabuhi sukad sa orihinal nga pagbuhat ni Adan giporma isip tigtataliwala pinaagi sa tawhanong pagpaliwat.

kalagnong kinabuhi Ang dimateryal nga bahin sa tawo nga gibuhat sa Dios ug gihatag diha diha ngadto sa binhi diha sa pagkatawo.

katubsanan Ang pagluwas nga buhat ni Jesu-Kristo didto sa krus diin ang tanang katawhan gipalit gikan sa merkado sa ulipon sa sala hain sila natawo ug gipalingkawas ngadto sa kagawasan sa grasya. Ang katubsanan matuman sa dihang

ang usa ka tawo matawo pag-usab pinaagi sa pagtoo lamang diha ni Kristo lamang.

kidlap sa kinabuhi Kanang dihadiha nga buhat-pagtunol sa Dios sa kalagnong kinabuhi ngadto sa bag-ong natawo nga bata; “ang ginhawa sa kinabuhi” gihuyup ngadto sa “lungag sa ilong” nga nagahimo og tawhanong kinabuhi.

kinaiyang makasasala Usa ka hingpit nga bahin sa matag tawhanong linalang nga nagapuyo diha sa selyulang gambalay sa tawhanong lawas. Ang kinaiyang makasasala naangkon sa orihinal ni Adan diha sa iyang pagkalaglag ug sunud niana gibalhin sa genetic ngadto sa tanang katawhan pinaagi sa pagpaliwat. Ang resulta maoy pulos espirituhanong kamatayon ug tibuuk nga pagkadaotan sa tanang katawhan, gawas ni Jesu-Kristo. Tungud sa birhen nga pagkatawo, si Jesu-Kristo natawo nga walay usa ka kinaiyang makasasala.

kinalabawng-kamandoan Anghiyassa Dios nga nagahulagway sa Iyang awtoridad labaw sa tanan nga Siya nagabuhat.

neshamah Hebreyo nga pulong para sa “ginhawa sa kinabuhi” gikan sa Dios nga nagahatag sa tawhanong kalag ngadto sa isip tigpataliwala nga napormang tawhanong lawas diha sa pagkatawo.

omniscience Ang divine nga hiyas sa Dios nga nagahulagway sa Iyang kahibalo sa tanan nga mahibaloan.

orihinal nga sala ni Adan Pagkadili-matumanon ngadto sa sugo sa Dios didto sa Hardin sa Eden. Si Adan mikaon sa gidili nga prutas og nagresulta diha sa espirituhanong kamatayon. Sa sangputanan, ang dunut nga kinaiya ni Adan (tan-awa ang **kinaiyang makasasala** ug **sa binhi**) ug espirituhanong

kamatayon gipasa ngadto sa tanang katawhan (tan-awa ang **espirituhanong kamatayon**).

pagkahimugso-pag-usab Ang teyolohiyanhong termino para sa espirituhanong pagkatawo, o pagka “natawo pag-usab”; ang impyutasyon sa waykatapusang kinabuhi diha sa takna nga si bisan kinsa nagatoo diha ni Jesu-Kristo para sa waykatapusang kaluwasan. Usa ka nahimugso-pag-usab nga tawo nagabalhin gikan sa espirituhanong kamatayon ngadto sa espirituhanong kinabuhi.

pormat nga kalag Ang puy-anan para sa dimateryal nga kalag, nga gihatag sa Dios diha sa pagkatawo. Kini nga pormat para sa kalag nagagumikan sa genes sa duha ka mga ginikanan ug nagaugmad ingon nga biyolohiyanhong kinabuhi diha sa bagolbagol nga lugar sa binhi.

reflex motility Ditinuyo nga neuromuscular nga paglihok sa binhi sulud sa sabakan nga nagaresulta gikan sa makapalihok nga kahimtang sa mga balatiang mga ugat ug ilang mga paghunong, gisumpay uban ang lihok sa taliwala ug makapalihok nga ugat nga mga selyula. Sagad nga mga pananglitan mao ang ditinuyo nga pagsikad nga reflex, ang Moro reflex, ug pagtulon nga reflex. Ang kalagnong kinabuhi wala gikinahanglan para sa binhi nga paglihok.

sa binhi Sa binhi nga presensiya diha ni Adan nagakahulugan nga kitang tanan anaa uban ni Adan tungud kay kitang tanan sa genetic migumikan kaniya; kita iyang kaliwat. Busa, ang tibuuk tawhanong kaliwatan maoy anaa sa dihang si Adan nakasala, nga miresulta diha sa pagkadaotan sa kinaiya sa katawhan. Kitang tanan mag-ambit sa dunut nga kinaiya ni Adan.

tawhanong kinabuhi Ang paghiusa sa kalagnong kinabuhi

ug biyolohiyanhong kinabuhi diha sa takna ang binhi nagagula gikan sa sabakan sa dihang ang Dios nagahatag sa unang “ginhawa sa kinabuhi” (tan-awa ang ***neshamah***).

Traducianism Ang teyolohiyanhong panglantaw nga ang tawhanong kalag gipasulud pinaagi sa tawhanong pagpaliwat.

KARAANG TESTAMENTO

GENESIS

1.....	4
1:1.....	2,4
1:11-12.....	2
1:20-31	2
1:21.....	4
1:26.....	2,5,8,14
1:26-27	8
1:27.....	4
1:27-28	3
1-2	4
2.....	40
2:7....3-5,8-10,13-15,26,40,54	
2:22.....	8
3:16.....	11
3:20.....	3
15:6.....	42,48

EXODO

3:6.....	42
3:15-16	42
4:5.....	42
21:22.....	64
21:22-25	64-67
21:23-25	64,66

NUMEROS

11:16-17.....	57
27:8-20	57

MGA MAGHUHUKUM

3:10.....	57
6:34.....	57
11:29.....	57
13:25.....	57
14:6.....	57
15:14.....	57

1 SAMUEL

10:6-10	57
11:6.....	57
16:13.....	57

JOB

Libro ni.....	14,17,33,36
1.....	36
1:21.....	15,34,37,44
3.....	34,36
3:11.....	34-35,37,44
10.....	34
10:8-9	35

10:11-12.....	36
10:13-17	36
10:18-19	35
10:19.....	37,44
14:1.....	33
15:14.....	33
32:1-5	17
33.....	17
33:4.....	17
38:21.....	34

MGA SALMO

Libro sa.....	37,44-45,51
22.....	38
22:1.....	38
22:9.....	38
22:9-10	38,45
22:10.....	38
58:3.....	28,39
95:5.....	40
139:13.....	51-54
139:13-14	51,53

ECCLESIASTES

3:2.....	32
12:7.....	15,21,25,34

ISAIAH

Libro ni.....	13,40,44-45
2:22.....	13
9:6.....	32
42:5.....	9,16,21
44:1-2	41
44:2.....	40-41,45,54
44:24.....	41,45,54
45:18.....	40
49:1.....	43,45
49:5.....	41,43,45
57:16.....	21
64:8.....	40

JEREMIAH

1:5.....	53-56
33:2.....	40

AMOS

4:13.....	40
-----------	----

ZECHARIAH

12:1.....	21
-----------	----

BAG-ONG TESTAMENTO

MATEO

11:11	33	3:1-16	42
22:32.....	42	3:2.....	46
27:46.....	38	3:3.....	46
		3:4.....	46

MARKOS

12:26.....	42	3:5.....	47
15:34.....	38	3:6.....	47
		3:7.....	47
		3:16.....	42
		3:36.....	15,69

LUKAS

1:13-14	58	14:2.....	15
---------------	----	-----------	----

1:15.....	56-58
1:35-36	59
1:41.....	58-61
1:42-43	60
1:44.....	59
2:7-14	33
2:10-11.....	33
3:4.....	57
11:27	61
11:27-28.....	61-64
11:28.....	63
20:37.....	42

JUAN

1:1-2	62
1:3.....	9
1:12.....	68
3.....	46-47,49-50
3:1.....	46
3:1-2	47

MGA BUHAT

7:32.....	42
16:31.....	44

MGA TAGA-ROMA

1:20.....	2
3:28.....	44
4:1-3	48
5:8.....	31
5:12.....	6,12
5:12-21	29
5:17.....	42
5:18.....	29
6:6.....	6,28
6:12.....	6,28
6:13.....	42
7:7-18	27
7:8-20	6
7:15.....	6
7:18.....	6

8:3-4	6	MGA TAGA-COLOSAS	
8:3-5	27	1:16.....	9
8:10.....	42		
8:11.....	57	TITUS	
		3:5.....	42
1 MGA TAGA-CORINTO			
3:16.....	57	1 PEDRO	
6:19.....	57	5:8.....	30
12:13.....	49		
		2 PEDRO	
2 MGA TAGA-CORINTO		2:4.....	30
5:8.....	25		
6:16.....	57	JUDE	
		6.....	30
MGA TAGA-EFESO			
2:8-9	31	PINADAYAG	
4:22.....	6	20:11-15.....	16
6:10-17	30		

Timan-anan sa Hilisgutan

- abog, 4-5,9-10,15,35
Abraham, 41-42,47-48
Adan, 3-4,6,8,11-17,29-31,
35,39-40,50,52,54,56,68
adlaw sa Pentekostes, 57
adrenalin, 60
ahat nga pagkatawo, 65-66
amniotic fluid, 49
anghelanong away, 30
aphar, 15
Aquinas, Thomas, 20
asah, 5,8,10,14,17
- bag-o nga kaliwatanong
kaliwat, 41
Balaang Espiritu, 17,42,
49,56-58
Balaod ni Moses, 47,65
balaod sa pagbalos, 64,67
balos, 65-67
banah, 8,10
bara, 4-5,8,10
be, 51,55
bebeten, 51,55
Berkhof, Louis, 3,20
beten, 37,51
betselem, 5
Bildad, 17-18
binhi, 22,25-27,29-30,32,40,
49,51-52,58-61,65-67,
71,73-74
binhi sa babaye, 22
birhen, 59
blastocyst, 22
brephos, 59
bugti, 66
- Calvin, John, 20
chayyah, 17
Creationism, 3,19-21,70
Creationists, 20,25,52
- David, 33,37-39,51
David, Anak ni, 38
dimamatay, 19-20,24-25,46,
68-70
dimateryal, 3,5-6,15,18-20,26,
70-71,73
Dios
Anak sa, 38,59
esensiya sa, 2,6-7,55
gingharian sa, 46-50
hustisya sa, 12,28-29,68
imahen sa, 4-6,8,71
kaminuuron sa, 63
kinalabwang-kamandoan
sa, 54-55
omnipotence sa, 68

omniscience sa, 53-56
 pagkabalaan sa, 29-30
 pagkamatarong sa, 29-30,
 68
 Pulong sa, 18,62-64
 dispensasyon, 57
 divine nga dekrito, 53-55,70
 divine nga panglantaw, 18
 DNA, 1

ek, 44-45,56-57
ek gastros, 45
ek koilia, 45
ek koilias, 56-57
 Elihu, 17-18
 Eliphaz, 17-18
 Elizabeth, 56,58-61
 emosyon, 58-61
 espiritu nga bawtismo, 49
 espirituhanong kamatayon,
 6,28-31,42,49,69,71-73
 espirituhanong kinabuhi,
 31,41-42,48,50,58,68,73
 espirituhanong pagkatawo,
 41-42,49,68,73
ex nihilo, 4

Gabriel, 56,59
 genetics, 15,19,22-27,31,
 39,52,67,70-73
 ginhawa sa Dios, 9,19
 ginhawa sa kinabuhi, 3,9,11,
 26,35,66-67,72,74
 gipanamkon, 11,22,42,48,
 54,56

grasya, 31,43,71
 Hardin, 17,72
 Hari sa mga Hari, 38
 harianong pamilya sa Dios,
 49
 Hodge, Charles, 20
 Hudiyong kaliwat, 41
 hypostatic nga paghiusa, 32

imahen, malarawanon, 5-6
 impyutasyon, 12,29-31,42,
 71,73
 inunlan, 23,60
 Isaac, 41-42,47-48
 Isaiah, 13,16,40-44
 Israel, 13,41-44,47-48,54-55,
 65

Israel, Dios sa, 55
 itlog, 19,22-23,69

Jacob, 40-43,47-48
Jehovah, 42
 Jeremiah, 53-56
 Jerome, 20
 Jeshurun, 40-41
 Jesu-Kristo, 15,31-32,
 38-39,42-44,48,50,57-59,
 61-62,68,71-73
 Job, 14,17-18,33-36
 John the Baptist, 33,56-58

kabubut-on, 6-8,12,30-31,
 54,71
 kalikupan, 3,7

kaliwat, 7
 Kapanahonan sa Simbahan, 49,57
 Karaang Haduul nga Sidlakan, 64
 kasaysayan, 9,11,30,41
 Simbahan, 3
 tawhanon, 12,16,27,49
 katubsanan, 43-44,71
 kidlap sa kinabuhi, 1,3,6,14, 16,26,72
 kinaiyang makasasala, 6, 12-13, 27-31,39,50, 67-68,71-72
 konsensiya, 6-7,71
 krus, 29,31,43-44,68,71

Lex Talionis, 64,66
 linaw sa kalayo, 16
 Lukas, 56
 Lutherans, 19
 LXX, *Tan-awa* ang Septuagint

 malarawanong imahen. *Tan-awa* ang Dios, imahen sa mamatay, 19-20,25,28,34,37, 66,68,70
 Manunubos, 38,40,43-44,47, 57
 Maria, 58-61
 materyal, 1,4-5,15,18-21,26, 52,70
menoun, 63
 mentalidad, 5-7,30,33,71

mibeten, 37-41,43,45,57,65
 mimbrana, 23,49
min, 36-39,41
 mga anghel, 33
 mga balaod sa divine nga katukuran, 65
 mga Hentil, 43-44
 mga kapasidad
 moral, salabutanon, sa relasyon, 6
 mga kinaiya, 21
 pisiko, 22
 sa pamatasan, panghunahuna, 21,26-27, 31
 mga molekula, naghatag-kasayuran, 22-24
 mga Pariseyo, 46-47
 Moro reflex, 60,73
 morula, 23
 Moses, 67

 nagahatag, 25
 nagsalig-sa-Dios, 38
 nagsalig-sa-inahan, 25,61
naphach, 9
 natawong-patay nga bata, 67
nephesh, 9,26
nephesh chayyah, 9-10
neshamah, 9,14,16-17,72
neshamah chayyah, 13,15
neshamat chayyim, 9
 Nicodemus, 42,46-48,50

- Pablo, 25
 pag-antos, 14,17
 pagbuhat, 2-6,8-11,13,16,
 19-21,29
 dihadhiha, 3,11-14,16-21,26,
 35-36,40,52,54,67,70-72
 inisyal, 9-10
 isip tigpataliwala, 3,13,20,
 35,40,52,54-55,67,71-72
 ni Adan, 3-4,71
 orihinal, 16
 sa biyolohiyanhong
 kinabuhi, 2,8-11,35-36,39,
 52
 sa kalagnong kinabuhi, 8-11,
 13-18,32,46
 sa kalibutan, 5
 sa tawhanong kalag,
 7,20,72
 sa tawhanong kinabuhi,
 3,9,32
 paghatag-og-kalag, 20-21,31,
 52,59
 paghatag og kalagnong
 kinabuhi, 8-11,16-18,22,
 25-27,30,38-39,46,52,55,72
 paghatag-og-katakus, 57
 paghiusa uban ni Kristo, 49
 pagkadaotan, 29-31,39,67,
 72-73
 pagkahibalo-sa-kaugalingon,
 6,71
 pagkahimugso-pag-usab,
 42,46,48,58,73
 pagkainahan, 62
 pagkakuha sa gisabak, 64
 pagkalaglag
 ni Adan, 11,50
 sa tawo, 7,13,15,20-21,
 27,30,33,70-71
 pagkasinilutan, 12,29,69,71
 paglailain, 23
 paglansang, 38
 pagmabdos, 3,25,50,59,64,66
 pagpaliwat, 6,18-20,29,40,52,
 67,71-72,74
 pagpanamkon, 3,19-20,22-24,
 33,36,48,50,54,69
 pagsaka, 57
 Pagsakgaw, 57
 pilosopiya, 18
 piniling katawhan, 42
 pisiko nga kamatayon, 15,22,
 25,32,35,69
 pormat nga kalag, 26-28,30,
 52,67,73
qanah, 51-52
 reflex motility, 60-61,73
ruach, 13-16,21
 sa binhi, 12,29,49
 sa binhi nga paglihok, 61,73
 sa molekulang biyolohiya, 20
 sa tagoangkan nga
 bongbong, 61
 sabakan, 11,14,16,19,22,
 24-26,28-30,32,34-35,
 37-41,43-47,49,51-63,65

sala, 3,6,12-13,21,27-31
 orihinal ni Adan, 12,29-31,
 39,68
 tagmugna sa, 13,21,27,67
 Satanas, 30
 selyula
 bugon, 23
 gambalay, 6,27,72
 gipabinhian, 22
 kaunuran, 70
 tinuyo, 23,25
 Septuagint, 44
 Shedd, William, 19
 Sidlakang Ortodoxa nga
 Simbahan, 19
 Solomon, 15
 startle reflex, 60
 Strong, Augustus, 19
 suludnong mga bahin sa
 lawas, 51
 Tertullian, 19

teyolohiya, 3,18
Traducere, 19
 Traducianism, 3,19,74
 Traducianists, 19-20,22,29,52
 tubig, natawo sa, 47-48
 tubig nga bawtismo, 49
 tulos, 12,19,22,69
 turok, 22-23,25,52
 unud, 6,27
 waw, 10
 waykatapusang kinabuhi,
 42,46,50,67-69,71,73
Yahweh, 42
yatsa, 64
yatsar, 4,8-10,40,43,53-55
 Zacharias, 56
 Zophar, 17
 zygote, 22-24,52

SUKARANON NG MGA LIBRO NI R. B. THIEME, JR. GIREKOMENDAR NG HAN-AY

Ang Plano sa Dios
Ang Trinidad
Merkado sa Ulipon sa Sala
Ang Babag
Rebound ug Padayon sa Pag-abante!
Paghikling sa Sala
Ang Pagtoo-Pahulay nga Kinabuhi
Dios nga Balaang Espiritu batok Ang Kinaiyang Makasasala
Kusog sa Panghunahuna
Hetenismo
Divine nga Paggiya
Pag-ampo
Pagsaksi
Ang Mawaldason nga Anak

SA DOKTRINA NG MGA PAGTOON SA BIBLIYA

Doktrina sa Bibliya, ang unud sa pagpanudlo gikuha gikan sa usa ka literal nga interpretasyon sa mga Kasulatan, mao ang sukaranan para sa espirituhanong kamatuuran. Ang pagtoon sa Bibliya nagsangkap og espirituhanong pangpabaskog para sa Kristohanon (Mateo 4:4).

Ang kamahinungdanon sa doktrina sa Bibliya dili mahimong ibaliwala (Mga Salmo 138:2). Ang Dios nagmando sa Kristohanon aron sa kahiladman nahiusab (Mga Taga-Roma 12:2). Kini nga pagkausab nagkinahanglan og usa ka adlaw-adlaw nga pagbag-o sa hunahuna pinaagi sa pagkat-on ug paggamit sa Pulong sa Dios (2 Mga Taga-Corinto 4:16; Mga Taga-Efeso 4:23).

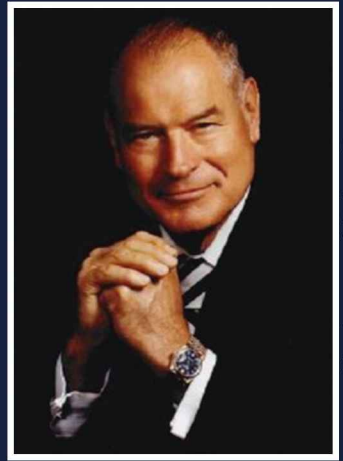
Sa daghang katuigan ang sa doktrina nga mga klase sa Bibliya nga gitudlo pinaagi ni R. B. Thieme, Jr., misangkap og adlaw-adlaw nga espirituhanong pagkaon para sa iyang kongregasyon. Mga publikasyon, DVDs, ug MP3 CDs maoy anaa sa walay bayad o obligasyon. Usa ka *Sa Doktrina nga mga Pagtoon sa Bibliya nga Katalogo* maoy ihatag diha sa paghangyo.

R. B. THIEME, JR., BIBLE MINISTRIES

P.O. Box 460829
HOUSTON, TEXAS 77056-8829
www.rbthieme.org
713-621-3740

Si ROBERT B. THIEME, JR. (1918-2009) nagpabilin nga usa ka mahinungdanong tingog sa Kristiyanismo sa tibuuk kalibutan. Ang iyang makugihon, mapatin-awong pagpanudlo maoy gibasi diha sa orihinal nga mga pinulongan sa Kasulatan sumala sa makasaysayanong konteksto nga ang Bibliya nahasulat. Ang iyang binag-o nga mga sistema sa bokabularyo, mga ilustrasyon, ug bibliyanhong mga kategoriya sa klaro nga nagpahayag sa dimasayup nga mga kamatuuran sa Pulong sa Dios. Si Thieme nakarekord og kapin sa napulog-usa ka libo ka mga oras sa mga sermon ug nakamantala og kapin sa usa ka gatus ka mga libro og naglukup hapit sa Bibliya.

Si Thieme migraduwar sa University of Arizona (Phi Beta Kappa) ug Dallas Theological Seminary (summa cum laude). Ang iyang seminaryo nga mga pagtoon maoy napakgang tungud sa Ikaduhang Gubat sa Kalibutang militar nga serbisyo atol nga siya misaka ngadto sa ranggo nga tenyente koronel diha sa United States Army Air Corps. Pagkahuman sa iyang nagpadayon-pagtoon nga buhat sa 1950, siya nahimong pastor sa Berachah Church sa Houston, Texas. Ang iyang malukopon nga pagbansay sa Griyego, Hebreyo, teyolohiya, kasaysayan, ug mahitungud sa teksto nga panuki misangkap og pundasyon para sa iyang masuknaong propesyonal nga kinabuhi sa pagtoon ug pagpanudlo sa Pulong sa Dios. Si Thieme miretiro isip pastor sa Berachah Church human sa singkuwentay-tres ka katuigan sa matinud-anong serbisyo.

Hinulagway ni Robert Becker

Ang Gigikanan sa Tawhanong Kinabuhi

inisyal nga kidlap sa kinabuhi ngadto ni Adan, unya mipiyal sa pagpadayon niana nga kinabuhi ngadto sa katawhan? O ang Dios hinoon nagahuyup sa “ginhawa sa kinabuhi” ngadto sa matag tawhanong linalang? Kon sa ingon niana, kanus-a? Diha sa pagpanamkon, atol sa pagmabdos, o diha sa pisiko nga pagkatawo?

Ang Gigikanan sa Tawhanong Kinabuhi nagasulti niining makuti nga mga pangutana ug tukma nga bibliyanhong mga bersikulo. Pipila ka mga yugto magpakita nga nagkasukwahi tungud lamang kay sila wahisabti. Bugtong ang mga Kasulatan ang makasulbad sa misteryo kon kanus-a ang tawhanong kinabuhi nagasugod.

mipasilaab og hilabihang debati sulud sa mga siglo. Giunsa paglalang ang tawhanong kaliwatan? Ang Dios ba misangkap sa